

Terneuzen, 21 augustus 2021.

Aan **Gedeputeerde Staten van Zeeland**
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Betreft: **Zienswijze NBV De Steltkluut op Ontwerp Zeeuwse Omgevingsvisie 2021**

Geachte,

In het kader van de procedures die de provincie Zeeland hanteert ten behoeve van het vaststellen van Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 (ZOV) geeft de Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut (hierna NBV De Steltkluut) bij deze haar zienswijzen en commentaar op dit ontwerpdocument middels deze brief. Als behartiger van de belangen van de natuur in Oost-Zeeuws-Vlaanderen hebben wij uw ontwerpdocumenten met belangstelling gelezen. Wij doen in deze Zienswijze een aantal concrete voorstellen tot wijziging van dit ontwerp, die naar onze mening sterk bijdragen aan een meer duurzaam ZOV voor de komende periode. Onze insteek daarbij is om de natuurbelangen, die voor de provincie Zeeland zeer belangrijk zijn, nog beter tot hun recht te laten komen en de ambities zo duidelijk mogelijk te verwoorden.

Het bestuur van De Steltkluut dankt de provincie Zeeland voor het opstellen van deze visiedocumenten. Bij lezing van deze ontwerpdocumenten hebben wij vele voorstellen, de rode draad hierbij is:

- Natuur en biodiversiteit worden weliswaar genoemd in de ter inzage gelegde stukken, maar we missen regelmatig concretisering van plannen en doelstellingen die moeten leiden tot herstel van de natuur en de biodiversiteit in de provincie. Het toevoegen van SMART doelstellingen, kritische prestatie-indicatoren en beoordelingsfactoren zijn vaak niet aanwezig noodzakelijk.
- Daarnaast kregen we bij lezing soms de indruk dat natuur en biodiversiteit worden gezien als een factor om in het oog te houden bij uitwerking van andere programma's, maar dat het niet als een eigenstandig beleidsterrein en belangrijk prestatiegebied voor de provincie wordt gezien. Dit ondanks het feit dat in de provincie de afgelopen decennia een sterke achteruitgang van de natuur en biodiversiteit heeft plaatsgevonden en dat er opgaves liggen vanuit het Rijk en de EU om deze te herstellen. Natuur lijkt gezien te worden als "utilitair", niet als een belangrijk onderwerp voor de provincie Zeeland. Dat verbaasde ons, aangezien in Nederland de provincie Zeeland vaak gezien wordt als een provincie waar wonen goed is

door de ruimte en de nabijheid van de natuur. Ook hebben wij als provincie relatief veel Natura 2000-gebieden, die onder EU-richtlijnen wettelijke bescherming vereisen.

- Ten derde vonden wij de conclusies en aanbevelingen in de “Passende Beoordeling” opgesteld door Buro Bakker helder en zeer relevant. Hierin wordt duidelijk dat de ambities en de plannen voor de komende 10 jaar wellicht niet tot de gewenste resultaten zullen leiden tenzij additionele mitigerende maatregelen genomen worden. Ook het MER stelt dat de onduidelijkheid in de concretisering van de plannen tot risico’s leidt ten aanzien van het bereiken van de natuur- en biodiversiteitdoelstellingen. In Deel A (pag. 57) geeft u aan de intentie te hebben de aanbevelingen in de MER en Passende Beoordeling ter harte te willen nemen. Wij waarderen deze bereidheid en stellen daarom voor om deze conclusies en aanbevolen mitigerende maatregelen reeds in de finale versie van de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 op te nemen, met name in de plannen voor de bouwstenen zoals beschreven in Deel B. Dit zou de transparantie ten goede komen en maakt de visie helderder en meer inspirerend.

Hieronder vindt u ons commentaar en voorstellen voor verbetering van het Ontwerp Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 per hoofdstuk. Dit zou gelezen moeten worden als de minimale verbeterpunten in de visie, aangezien uit de Passende Beoordeling door Buro Bakker blijkt dat er andere mitigerende maatregelen en acties noodzakelijk zijn. Bij deze doen we het aanbod om in de toekomst als NBV De Steltkluit behulpzaam te zijn bij het opstellen en uitwerken van concrete plannen zoals beschreven in Deel B en eventuele revisies van dit visiedocument. Wij denken dat voor u de inbreng van de specifieke gebiedskennis en de standpunten en belangen vanuit perspectief van natuur en biodiversiteit belangrijk kunnen zijn en willen daarom graag onze inzichten in een zo vroeg mogelijk stadium onder de aandacht brengen.

Hieronder de 110 voorstellen ter verbetering van het Ontwerp Zeeuwse Omgevingsvisie 2021:

Deel A

Hoofdstuk 1: Inzoomen

Punt: A_01_01	Pagina: 11	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.4 Uitdagingen en ambities voor Zeeland
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Recreatie en toerisme zijn belangrijke pijlers voor de economie, werkgelegenheid en leefbaarheid.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Wat de leefbaarheid betreft, kan men ook het tegengestelde beweren. De tekst suggereert nu te veel dat alles positief is wat recreatie en toerisme brengen.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat het volgende hier additioneel wordt opgenomen:</i> Recreatie en toerisme zetten de leefbaarheid echter ook onder druk, voor mensen en zeker ook voor flora en fauna. Denk hierbij aan recreatiedruk, verkeersdruk en het almaar uitdijende areaal vakantiewoningen. Juist de kernwaarden die vanuit toeristisch oogpunt interessant zijn (natuur, rust, ruimte) komen in het gedrang door het accommoderen van almaar meer toeristen.	

Punt: A_01_02	Pagina: 11	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Biodiversiteit neemt wereldwijd af. Ook in Zeeland zien we dat terug. Hoe beschermen en herstellen we onze leefomgeving, waarvan we afhankelijk zijn voor onze voedselvoorziening, gezondheid en economie?”	

Overweging NBV De Steltkluit	Dit punt gaat voorbij aan de intrinsieke waarde van biodiversiteit. We zien dat helaas terug bij andere hoofdstukken in deze omgevingsvisie. Natuur en biodiversiteit moeten niet beschermd en versterkt worden omdat zij economie of toerisme ondersteunen. Het is noodzakelijk om dit te doen omdat in de wereld waarin wij leven complexe ecosystemen werkzaam zijn, waar elk organisme, elke soort, zijn rol in het groter geheel heeft. Verlies van soorten, verdwijning van de natuur leidt uiteindelijk tot verlies van ecosystemen, waarin ook de mens niet (goed) meer kan leven. Om die reden zijn ook de doelstellingen van de VN, de wet- en regelgeving van de EU en Nederland in het leven geroepen. Natuur beschermen we dus niet om de economische sectoren te dienen, maar om een leefbare wereld voor onszelf te behouden.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de tekst in deze paragraaf zodanig gewijzigd wordt dat deze niet suggereert dat het doel van natuurbescherming en biodiversiteitsvergroting is om de economie te dienen, maar dat dit belangrijk is om de leefbaarheid van onze omgeving op langere termijn te waarborgen.</i>

Punt: A_01_03	Pagina: 13	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Ook het verhogen van de kwaliteit van bestaand gebruik helpt om extra ruimteclaims te voorkomen. Denk aan herstructurering van stedelijk gebied, verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden of introductie van nieuwe teelten en mogelijkheden voor het herstel van biodiversiteit.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Het is onduidelijk voor ons hoe verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden kan bijdragen aan meer doen met minder grond. Wanneer bedoeld wordt dat we door de natuurkwaliteiten van natuurgebieden te vergroten, we deze gebieden kunnen verkleinen en we de grond kunnen gebruiken voor andere functies, dan zijn we daar tegen. Alvorens er functies worden gecombineerd in een natuurgebied (bijv. actieve recreatie, toegankelijkheid voor sporten, etc.), moeten de effecten hiervan goed in kaart worden gebracht omdat dit in veel gevallen leidt tot achteruitgang van de kwaliteit van de gebieden. Samenvattend, meer doen met minder grond is moeilijk te verenigen met het behalen van de natuur- en biodiversiteitsdoelstellingen van de provincie.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de referenties naar natuurgebieden en biodiversiteit in het algemeen uit deze paragraaf worden verwijderd. De oorspronkelijke tekst wordt hiermee:</i> Ook het verhogen van de kwaliteit van bestaand gebruik helpt om extra ruimteclaims te voorkomen. Denk aan herstructurering van stedelijk gebied, introductie van nieuwe teelten.	

Punt: A_01_04	Pagina: 15	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.6 Zeeuwse kernkwaliteiten
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Zeeuwen houden van hun mooie provincie. Dat wordt al heel snel duidelijk als er een inbreuk dreigt. Het maakt daarbij niet uit of die inbreuk te maken heeft met een economisch voordeel of met waarborgen van veiligheid – denk aan het kappen van oude bomen op een dijk. De anders zo gemoedelijke inwoners stellen zich onwrikbaar op in hun beschermingsdrang.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Met het woord ‘ beschermingsdrang’ gaat men hier volledig voorbij aan het (h)erkennen en waarderen van natuurwaarden en het zich thuis voelen in een landschap. In een kort tijdsbestek zijn recent een groot aantal bomen in de provincie gerooid. Soms kan dit niet anders, maar een vertrouwd landschap gaat zo teloor. Nieuwe aanplant is slechts een doekje voor het bloeden. Het	

	<p>duurt vele jaren voordat natuurwaarden zijn hersteld en de 'beeldkwaliteit' vergelijkbaar is.</p> <p>Er is veel behoefte aan beleefbare groene ruimte dichtbij huis. Dergelijke ruimte is ook meteen te benutten als wateropvang en tegen hittestress in stedelijk gebied. Reserveer hier in en om stad en dorp voldoende ruimte voor. Zo wordt meteen voorkomen dat natuurgebieden het enige groene toevluchtsoord zijn en te druk worden bezocht door mensen.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor deze paragraaf zodanig aan te passen dat duidelijk wordt dat het in dit voorbeeld niet alleen gaat om 'beschermingsdrang' van Zeeuwen, maar dat er behalve visuele voordelen ook andere voordelen zijn verbonden aan het hebben van een rijpe natuur dichtbij huis. Het protesteren tegen bomenkap dient gezien te worden als een gebalanceerde betrokkenheid van bewoners van Zeeland, niet als lastig.</i></p>

Punt: A_01_05	Pagina: 13	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.5 De beste keuzes voor Zeeland
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>"Als alle ontwikkelingen afzonderlijk worden gerealiseerd, gaat dat onnodig veel grond kosten die ook voor andere doelen wordt gebruikt. De oplossing is om gebruik zoveel mogelijk te combineren en nieuw ruimtebeslag op land en water zoveel mogelijk te beperken."</p>	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Terecht wordt gesteld dat landgebruik moet geminimaliseerd worden in de toekomst door combinaties van functies en efficiëntieverhoging. Er wordt gewezen op het combineren van functies voor nieuwe projecten. Dit is een goede doelstelling, maar er moet beseft worden dat, met name wanneer het gebieden met natuurlijke waarde betreft, combinatie van functies kan leiden tot vermindering van de natuurwaarde van zo'n gebied. Voorbeeld hiervan is het zonnepanelenpark in de groengordel van de haven van Vlissingen. Hier wordt de opwekking van groene elektriciteit gecombineerd met het creëren van een afstand tot de industrie. Daarbij is echter "natuur" opgeofferd wat blijkt uit de sterk verminderde biodiversiteit en natuurwaarde van het gebied. Het ware beter geweest de panelen te plaatsen op bijvoorbeeld de daken van de opslagloodsen in het gebied en/of de overige industriële gebouwen ter plaatse. Een ander voorbeeld is het combineren van bosbouwactiviteiten (houtgroei) in natuurgebieden met hoge biodiversiteitswaarde. De bosbouwactiviteiten en de plaatsing van bomen in een van oorsprong boom-arm gebied veroorzaken vermindering van de biodiversiteit.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat hier, maar ook op andere plaatsen in de visie duidelijk gemaakt wordt dat het combineren van functies in gebieden met natuur als een van de functies, vaak moeilijk is of leidt tot verlies van natuurwaarde en biodiversiteit.</i></p>	

Punt: A_01_06	Pagina: 13	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.5 De beste keuzes voor Zeeland
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>"De kosten en baten van keuzes zijn niet altijd in evenwicht. De organisatie die de kosten draagt is niet altijd de (enige) partij die eraan verdient."</p>	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Samenwerken om kosten en baten te delen is een goed principe. We moeten ons echter realiseren dat aan de kostenkant wanneer het op de natuur aankomt alleen gemeten wordt in economische kosten (grondwaarde, investeringen, etc.) maar de waarde van natuur niet gemeten wordt. Wat is de waarde van een natuurgebied, wat is de waarde van biodiversiteit? Specifiek voor Zeeland waar een belangrijke kernwaarde het hebben van natuurgebieden dichtbij voor het woongenot van de Zeeuwen en de aantrekkelijkheid van Zeeland voor toeristen</p>	

	is, is het belangrijk om de "waarde" van natuur sterk mee te laten wegen in de kosten- en batenbalans.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in alle plannen en projecten waar ook de natuur een betrokken partij is (belanghebbende), in de evaluaties verlies of winst van (potentiële) 'natuurwaarde' wordt meegewogen als een factor. Dit kan bijvoorbeeld uitgedrukt worden in financiële termen door de kosten van een project ter compensatie van de verloren natuur te schatten, zie het PLB rapport: https://www.dnb.nl/media/p00ll0g2/methoden-voor-analyses-in-biodiversiteit-en-de-financiële-sector-een-kruisbestuiving.pdf</i>

Punt: A_01_07	Pagina: 13	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.5 De beste keuzes voor Zeeland
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Het betekent ook dat initiatieven zonder meerwaarde voor de locatie, beter op een andere plek kunnen worden gerealiseerd die wel passend is. Een zonnepark is bijvoorbeeld beter in te passen aan de rand van een haventerrein, dan in een grote open polder."	
Overweging NBV De Steltkluit	Zoals onder bovenstaand en ook elders in deze zienswijze aangegeven is het gegeven voorbeeld hier van een zonnepark in de groengordel van het havengebied een ongelukkig voorbeeld waarbij natuur en biodiversiteit wordt opgegeven voor economische en klimaatdoelstellingen.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor een voorbeeld te gebruiken waarbij natuur niet ondergeschikt is gemaakt aan economie.</i>	

Punt: A_01_08	Pagina: 14	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.5 De beste keuzes voor Zeeland
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Om de verkenning en het maken van de keuze eenvoudiger te maken, wordt voor de uitvoering van deze visie een 'beste keuze hulp' gemaakt. De partijen die aan de visie hebben meegewerkt, gaan hier samen mee aan de slag. "	
Overweging NBV De Steltkluit	Het maken van een "Beste Keuze Hulp" is een goed initiatief, maar dient zeer kritisch bekeken te worden. In het verleden zijn te vaak economische belanghebbenden betrokken in de inspraakprocedures, maar werden natuurbelangen niet goed meegenomen in de beschouwingen omdat enerzijds de behartiging hiervan niet werd gegeven aan de juiste partijen, en anderzijds dat deze partijen vaak niet over voldoende kennis en middelen beschikten om de materie substantieel te kunnen beoordelen. De provincie zou zorg moeten dragen voor voldoende tijd en middelen voor natuurbeschermingsverenigingen en anderzijds de juiste partijen betrekken bij deze inspraak.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat ook onze vereniging en andere NBV's, die uitsluitend werken met vrijwilligers, betrokken worden in dit proces (de beste keuze hulp) door ons vroegtijdig te betrekken in de discussies en ruime inspraak- periodes toe te kennen.</i>	

Punt: A_01_09	Pagina: 14	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.6 Zeeuwse kernkwaliteiten
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Elke provincie heeft haar eigen specifieke schoonheid en problematiek. Anders gezegd: Wat is typisch Zeeuws? Wat in Zeeland is zo mooi en zo belangrijk, dat we het voor geen goud zouden willen missen? "	
Overweging NBV De Steltkluit	Wat gemist wordt bij de kernkwaliteiten van de provincie is het feit dat Zeeland unieke natuur heeft die van onschatbare waarde is voor Nederland en Europa. De provincie heeft verscheidene Natura 2000-gebieden in haar beheer en door de unieke getijdengebieden is Zeeland gelegen in een mariene omgeving met een aantal soorten die uniek zijn voor Nederland. Alhoewel dit geen kwaliteiten zijn die de gemiddelde Zeeuw onmiddellijk zal herkennen, schept dit wel verplichtingen aan de provincie Zeeland om deze unieke gebieden en soorten te	

	bewaren voor de toekomst. Verplichtingen die geborgd zijn in Europese en Nederlandse wet- en regelgeving. Bij mogelijke activiteiten in de toekomst zoals bijvoorbeeld de industriële en toeristische ontwikkelingsprojecten moeten deze Zeeuwse schatten worden bewaakt zoals ook is gedaan bij de ontpoldering van de Hedwigepolder en andere natuurcompensatieprojecten.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de unieke verplichtingen die Zeeland heeft sterker benadrukt worden in de tekst onder dit hoofdstuk. Het gaat wellicht te ver om "Natuur" alsnog te definiëren als een kernkwaliteit, maar het is goed om de lezer eraan te herinneren dat Zeeland sterke verplichtingen heeft op het gebied van natuurbeheer en biodiversiteit.</i>

Punt: A_01_10	Pagina: 17	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.7 Participatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"De volgende partijen zijn betrokken geweest bij het tot stand komen van de Omgevingsvisie. De opstellers en meedenkers hebben meegeschreven aan één of meer thema's. De leden van de integratiegroep hebben zich beziggehouden met de integratie en de dilemma's tussen de thema's."	
Overweging NBV De Steltkluit	Ondanks de betrokkenheid van natuur- en milieugroepen bij de ontwikkeling van deze visie, vinden wij de behartiging van natuur en biodiversiteit in dit ontwerp onvoldoende terug. Wij en andere natuurbeschermingsorganisaties hebben specifieke kennis en praktijkervaring op het gebied van natuurbescherming, en kunnen die hiervoor inzetten. Dat geldt ook voor de toekomst en voor de ontwikkeling van de regionale visies van Zeeuws-Vlaanderen, en die van de gemeentes Hulst en Terneuzen. Wij beseffen dat we beperkt zijn in onze middelen qua tijd, geld en menskracht, maar zijn ervan overtuigd dat we qua regionale kennis en natuur- expertise een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling en actualisering van deze Omgevingsvisies.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor om de Zeeuwse natuurbeschermingsorganisaties te betrekken bij de ontwikkeling en actualisering van omgevingsvisies, zowel op provinciaal, regionaal als gemeentelijk niveau. Dat geldt ook voor het schrijven en meepraten over de relevante hoofdstukken.</i>	

Punt: A_01_11	Pagina: 17	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.7 Participatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Gelijktijdig met het tot stand komen van de Zeeuwse Omgevingsvisie zijn een tweetal regiovisies opgesteld, te weten het statement van de regiovisie van Zuid-Beveland (met medewerking van Tholen) de conceptregiovisie Zeeuws-Vlaanderen."	
Overweging NBV De Steltkluit	Wij zijn tot dusver niet betrokken geweest bij het opstellen van de concept Regiovisie Zeeuws-Vlaanderen alhoewel die voor de Steltkluit zeer relevant is. Uit de samenvatting in de provinciale visie lijkt het dat het accent nogal gelegd wordt op andere zaken dan op natuurbescherming en omgevingsleefbaarheid. Wij zouden graag in de gelegenheid gesteld worden ook inbreng kunnen leveren in dit document.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij verzoeken u betrokken te worden bij het opstellen van de conceptregiovisie Zeeuws-Vlaanderen of dit verzoek door te spelen naar de opstellers van die documenten.</i>	

Punt: A_01_12	Pagina: 18	Hoofdstuk: Inzoomen - 1.7 Participatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Daarom werken de bij de Omgevingsvisie betrokken partijen samen een "beste keuze hulp" uit, zoals beschreven in paragraaf 1.5.2."	

Overweging NBV De Steltkluit	Het is duidelijk dat voor de realisatie van de Omgevingsvisie de provincie uit zal gaan van "de beste keuze hulp", zoals bovenstaand beschreven. Dit wordt het inspraakorgaan voor de diverse initiatieven. Daarom zal het belangrijk zijn om daar voor alle relevante projecten als onze vereniging in vertegenwoordigd te zijn.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij verzoeken u te worden betrokken als NBV De Steltkluit bij het opstellen en/of beoordelen van "de beste keuze hulp".</i>

Hoofdstuk 2: Uitstekend wonen en leven in Zeeland

Punt: A_02_01	Pagina: 19	Hoofdstuk: Uitstekend wonen en leven in Zeeland - Titelblad hoofdstuk
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"In 2050:"	
Overweging NBV De Steltkluit	Een doelstelling omtrent natuur zou hieraan toegevoegd kunnen worden. Bijvoorbeeld : "Beschermt Zeeland kritieke natuur en heeft zijn biodiversiteit vergroot" of " Zeeland is een koploper in Nederland wat betreft natuurbeleving en natuur- bescherming".	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor een natuurambitie op te nemen in dit hoofdstuk om aan te geven dat natuur een wezenlijk onderdeel is onder dit thema van 'Uitstekend wonen en leven in Zeeland'.</i>	

Punt: A_02_02	Pagina: 22	Hoofdstuk: Uitstekend wonen en leven in Zeeland - 2.2 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Dat er zoveel groen in Zeeland is, komt onder andere door het grote netwerk van erkende natuurgebieden én de Zeeuwse traditie van natuur en natuurbeheer op particuliere terreinen, verspreid over de regio. Bijvoorbeeld rond nieuwe landgoederen, (voormalige) buitenplaatsen en boerenerven, maar ook dorpsbosjes en -boomgaarden, of tijdelijke natuur op bedrijventerreinen. "	
Overweging NBV De Steltkluit	De hier genoemde particulier beheerde natuur is inderdaad een uniek voordeel voor Zeeland. Helaas hebben niet alle private bezitters van natuur kennis en ervaring, of de middelen om een gedegen natuurbeheer uit te voeren (ondanks de goede bedoelingen).	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de plannen wordt meegenomen dat de provincie deze private beheerders ondersteunt met advies en middelen waar nodig. Het zou goed zijn om deze beheerders, die vaak zeer gemotiveerd zijn, regelmatig samen te roepen in het kader van kennisoverdracht, informatieverstrekking, en zeker ook om hen te bedanken voor hun inzet. Gelijktijdig is het nodig om hier breder over te communiceren, zodat andere, potentieel geïnteresseerden, dit ook oppikken.</i>	

Punt: A_02_03	Pagina: 23	Hoofdstuk: Uitstekend wonen en leven in Zeeland - 2.2 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Het aantal evenementen in Zeeland bedraagt duizenden op jaarbasis (2019). De omvang en impact verschillen en de evenementen zijn niet gelijkmatig verdeeld in tijd en over de provincie. De groei in omvang brengt eenzelfde soort zorgen mee als de groei van het toerisme, namelijk uitdagingen op het gebied van infrastructuur, overlast en veiligheid. "	

Overweging NBV De Steltkluit	Grootschalige evenementen hebben ook steeds vaker een negatieve impact op de natuur. Te denken valt aan geluids- en lichtoverlast, zwerfvuil, etc. De gevolgen hiervan kunnen makkelijk gemitigeerd worden door in de voorbereiding de potentiële gevolgen voor natuur al goed mee te nemen en daardoor verstandiger keuzes te maken omtrent exacte locatie, gebruik van wegwerpmaterialen, tijdsduur en tijdstip van de dag, etc.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat overheden bij de afgifte van vergunningen voor evenementen deze natuuroverwegingen betrekken en mitigerende eisen stellen om overlast voor de natuur te beperken.</i>

Punt: A_02_04	Pagina: 25	Hoofdstuk: <i>Uitstekend wonen en leven in Zeeland - 2.3</i> Hoofdpijnen aanpak
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor een veilige woonomgeving die gezond gedrag uitlokt, staan vooral de gemeenten aan de lat. Daarbij helpen initiatieven van burgers, bedrijven, natuur- en welzijnsorganisaties. De Provincie ondersteunt deze partijen met subsidies en het faciliteren van samenwerking. Bij iedere ruimtelijke ontwikkeling, beleidsontwikkeling en maatschappelijke opgave zullen betrokken partijen gezondheid mee laten wegen. Bij de realisatie van een gezonde en aantrekkelijke woonomgeving zullen kansen benut worden om beter het hoofd te kunnen bieden aan weersextremen zoals hitte, droogte en wateroverlast en aan kansen om de natuurwaarde te verhogen.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Er is veel behoefte aan beleefbare groene ruimte dichtbij huis. Dergelijke ruimte is ook meteen te benutten als wateropvang en tegen hittestress in stedelijk gebied. Reserveer daarom in en om stad en dorp voldoende ruimte voor ‘groen’. Zo wordt meteen voorkomen dat natuurgebieden het enige groene toevluchtsoord zijn en te druk worden bezocht door mensen. Eveneens bied je mensen zo een constante hogere kwaliteit van hun leefomgeving.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de provincie en de gemeentes bij nieuwbouw en wijkrenovatieprojecten doelstellingen formuleert voor de minimale hoeveelheid ‘groen’ in de wijk, niet alleen in de vorm van private tuinen, maar zeker ook voor publiek groen. Een doelstelling van minimaal 20% lijkt ons wenselijk voor groen in bebouwd gebied.</i>	

Punt: A_02_05	Pagina: 26	Hoofdstuk: <i>Uitstekend wonen en leven in Zeeland - 2.3</i> Hoofdpijnen aanpak
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Evenementen zijn het duurzame uithangbord voor Zeeland. Evenementen kunnen daardoor voor andere opgaven worden benut, zoals het werven van arbeidskrachten en toeristische promotie. Het gaat naast evenementen in het algemeen ook om organisatie van inspirerende sportevenementen die Zeeland op de kaart zetten. Nieuw wordt een Zeelandbrede coördinatie voor evenementen om te zorgen dat het aanbod goed gespreid is in tijd en plaats, met een passende verdeling van de druk op de omgeving en de hulpdiensten. Ook kan dit helpen bij werving en inzet van vrijwilligers. Daarnaast wordt de link gelegd tussen evenementen en natuurverbreding en natuurbranding. Door duurzaamheid als uitgangspunt te nemen wordt een bijdrage geleverd aan (de promotie van) circulaire economie en de energietransitie.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Hier worden de woorden ‘natuurverbreding’ en ‘natuurbranding’ als marketing termen gebruikt, terwijl eigenlijk duurzaamheid is bedoeld. Wij willen voorkomen dat met de acties gekoppeld aan deze marketing initiatieven, groen licht wordt gegeven aan activiteiten in de natuur, waarbij de flora en fauna schade ondervindt. De natuur is zelden gebaat bij evenementen.	

	<p>Er zijn hiervan meerdere precedentes, zoals de Saefthinghe loop, waarbij de fauna schade heeft geleden.</p> <p>Het meer verweven zijn van natuur met andere functies, zoals evenementen, is alleen toe te juichen als het areaal natuur kan worden vergroot door natuurwaarden in deze andere functies te integreren. Andersom is niet toe te juichen: evenementen in de natuur laten plaatsvinden, schaadt de natuur.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor om de tekst aan te passen en te verduidelijken dat de link 'Zeeland = Duurzaam = Natuur' onjuist is. Wij zijn niet tegen het promoten dat Zeeland veel natuur heeft, maar zien niets in (grootschalige) evenementen in de natuurgebieden, en pleiten voor nauwkeurige evaluatie vooraf van de mogelijke effecten zodat fauna en flora geen schade lijden.</i></p>

Hoofdstuk 3: Balans in de grote wateren en het landelijk gebied

Punt: A_03_01	Pagina: 29	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.1 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Wat doen we met ons open water? Er is scheepvaart, een stroom van goederen wordt per schip vervoerd. Er wordt gevist, en er worden schaaldieren gekweekt. De visserij is een belangrijke bedrijfstak in Zeeland en draagt bij aan de voedselproductie. De meeste grote wateren en de oevers daarvan zijn omgeven door het groen van dijken en natuurterreinen.”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Wat gemist wordt in deze opsomming is dat de flora en fauna in de wateren ook uniek zijn voor Nederland. Sterker nog, de Deltawateren zijn Natura 2000-gebieden.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Neem in de opsomming van functies van de wateren op dat er onder water unieke soorten bestaan die beschermd worden door de overheid.</i></p>	

Punt: A_03_02	Pagina: 29	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.1 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Landelijk gebied en de grote wateren zijn ‘een vat vol tegenstrijdigheden’. Tegengestelde belangen, inkomsten die soms ten koste gaan van de kwetsbaarheid.”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Er zijn slechts tegenstrijdigheden in belangen als gekeken wordt naar kortetermijnbelangen. Kijkt men over langere termijn dan heeft duurzaamheid, bijna per definitie, altijd voorrang. Voor een visiedocument, met ambities voor over 30 jaar, moeten we de langetermijnbelangen laten prevaleren.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wellicht goed om in de tekst aan te merken dat deze tegenstrijdigheden er slechts dan zijn als gekeken wordt naar de kortetermijnbelangen en -doelen.</i></p>	

Punt: A_03_03	Pagina: 31	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.1 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Daarnaast is het realiseren van enkel het Natuurnetwerk onvoldoende om biodiversiteitsherstel te verkrijgen. De nadruk komt (inter-)nationaal meer te liggen op intensivering van het natuurbeleid via het steeds meer vervlechten van natuur met andere sectoren van de samenleving en de economie. De harde grenzen tussen “donkergroene” natuur binnen het natuurnetwerk dient meer en meer te vervagen en geleidelijk over te gaan in omringende functies, waarbij natuur als een autonoom gegeven vanzelfsprekend wordt (“lichtgroene natuur”).”</p>	

Overweging NBV De Steltkluit	Conceptueel en vanuit marketing oogpunt kan lichtgroen-donkergroen goed overkomen, maar de termen vragen toch meer verduidelijking, het zijn geen goed gedefinieerde begrippen. Mogelijk is dit op te vatten als 'meer plaats voor natuurwaarden' in gebieden die primair voor andere functies zijn bestemd (en dus lichtgroen zijn), als aanvulling op de 'donkergroene' gebieden van het NNZ. Ook zien we graag een visie hoe de natuurwaarde van 'lichtgroene zones' geborgd zal worden, want in het huidige systeem met subsidies en instrumenten, zullen zowel afspraken vooraf, als handhaving nodig zijn om dit op lange termijn vol te houden en biodiversiteitsherstel voor elkaar te krijgen.
Voorstel ter verbetering	<i>Wellicht goed om de tekst te verduidelijken op dit punt en aan te geven dat natuur noodzakelijk is vanuit haar intrinsieke waarde voor nu en in de toekomst.</i>

Punt: A_03_04	Pagina: 31	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.1 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Erfgoed is onder te verdelen in materieel en immaterieel erfgoed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • roerend erfgoed (verplaatsbaar, niet grondgebonden; zoals bibliotheken, archieven, collecties, verzamelingen, schilderijen, beeldhouwwerken, mobiel erfgoed, levend erfgoed) • onroerend erfgoed (niet verplaatsbaar, grondgebonden; landschappen, veteraanbomen, natuurerfgoed, archeologie, monumenten of bouwwerken). • Immaterieel erfgoed is niet tastbaar erfgoed: mondeling doorgegeven erfgoed, dans, muziek, theater, rituelen, ambachten en tradities.” 	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Het is ons niet bekend of er een Zeeuwse lijst van ‘natuurerfgoed’ al bestaat en zo ja, welke objecten hier op staan. Zonder meer zijn er echter een aantal locaties te vinden die het verdienen om te worden beschouwd als ‘natuurerfgoed’. Te denken valt bijvoorbeeld aan de wallen om de Zeeuwse vestingsteden, de diverse forten, oude kademuren in havens, etc. De natuurwaarde van dit erfgoed is vaak ook zeer groot aangezien hier vaak unieke flora en soms ook fauna gevonden wordt.</p> <p>Dit erfgoed wordt meestal wel beschermd in fysieke zin, maar voor de natuurwaarden ter plaatse is dit niet per definitie het geval. Het zou goed zijn als beheerders van dit natuurerfgoed specifieke beheersystemen opstellen, waarbij ook de bijzondere natuur ter plekke beschermd wordt.</p>	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor een lijst te maken met Zeeuws natuurerfgoed en de beheerders daarvan te stimuleren om een ecologisch beheerplan te ontwikkelen, waarbij de bijzondere natuurwaarden van het erfgoed beschermd worden.</i>	

Punt: A_03_05	Pagina: 31	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.2 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>De natuur is in Zeeland verweven in de verschillende Zeeuwse waardevolle landschappen. De natuur binnen deze verschillende landschappen is in kwaliteit en omvang nog niet op orde. De doelen voor veel Natura 2000 soorten en –habitats of leefgebieden worden nog niet gehaald. Met name de staat van instandhouding van soorten en habitats van buitendijkse gebieden en delen van de duinen zijn matig tot zeer ongunstig. De oorzaken zijn vooral stikstofdepositie, verstoring, tekort aan leefgebied, verdroging, verzuring en versnippering. De achteruitgang in de biodiversiteit lijkt wel minder snel te gaan door het huidige beleid maar extra inspanning is noodzakelijk.”</p>	

Overweging NBV De Steltkluit	Dit is een essentieel punt. Qua natuurkwaliteit en biodiversiteit zijn we nog lang niet waar we ons toe hebben verplicht middels (inter-)nationale verdragen en wetgeving. Het niet voldoen aan deze doelstellingen is voor wat betreft imago slecht, maar erger nog, kan leiden tot een sterk verval van de ecosystemen in Zeeland en daarmee tot een achteruitgang van de leefbaarheid van Zeeland.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij zouden graag zien dat deze bewustwording breed gedragen en erkend wordt in Zeeland. De erkenning van deze achterstand zou het belang van het onderwerp op de kaart moeten helpen zetten.</i>

Punt: A_03_06	Pagina: 33 / 34	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.3 Hoofdpijnen aanpak</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Terreinbeheerders zorgen voor het beheer van de natuurgebieden en recreatieve meerwaarde door optimale toegankelijkheid, beleefbaarheid en vindbaarheid.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Natuur heeft een intrinsieke waarde en moet ook zonder recreatieve meerwaarde worden beschermd, soms juist tegen de versturende invloed van recreatie.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor deze paragraaf zodanig te formuleren dat de suggestie wordt vermeden dat natuur louter ten dienste staat van toerisme en recreatie.</i>	

Punt: A_03_07	Pagina: 34	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied – 3.3 Hoofdpijnen aanpak</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Evenwicht houden in gebruik en aanvulling van oppervlakte- en grondwater is een grote opgave door de klimaatverandering. Dit vraagt om aanpassing van het watersysteem om meer water te kunnen vasthouden en om gebruik aan te passen aan de beschikbaarheid van zoetwater. In het Deltaplan Zoetwater wordt hier door gebruikers en overheid samen een oplossing voor gezocht.”	
Overweging De Steltkluit	Wat hier gemist wordt, is de aanpak ook om watergebruik te verminderen door bijvoorbeeld gedragsverandering of gebruik van andere methodieken, alsook het gebruik van bijvoorbeeld ‘grijs water’, afvalwaterrecycling, etc.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de tekst aan te passen en de mogelijkheden voor efficiënter gebruik en reductie van watergebruik te bevorderen.</i>	

Punt: A_03_08	Pagina: 35	Hoofdstuk: <i>Balans in de grote wateren en het landelijk gebied - 3.4 Inschatting van de effecten</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Hieruit blijkt dat we voor meer dan de helft van de onderwerpen nog ver van de ambitie verwijderd zijn (blauwe driehoek). Zonder het nieuwe beleid in deze visie, zouden we voor een deel van de onderwerpen verder van de ambitie afraken (roze kruis). Wat het effect is van het beleid in de visie verschilt erg per onderwerp (bruine driehoek). Alle onderwerpen laten een duidelijke verbetering zien ten opzichte van onveranderd beleid (pijl).”	
Overweging De Steltkluit	Uit de grafiek blijkt dat Biodiversiteit niet alleen ver achterligt, maar zelfs met alle plannen die in Deel B genoemd worden nog steeds een zeer lage score haalt in Zeeland. De laagste score van alle onderwerpen op alle ambities. Dat geldt in iets mindere mate ook voor Natuurgebieden. Dit zou een extra reden moeten zijn om de huidige plannen nogmaals te evalueren en verder aan te scherpen. Ze zijn simpel gezegd onvoldoende.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de aanbevelingen van Buro Bakker ten aanzien van verdergaande mitigerende maatregelen volledig worden omarmd en worden opgenomen in de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021. Verder denken wij dat het van belang is dat er een stuurgroep of een ‘task force’ met voldoende</i>	

	<i>mandaat en menskracht komt, rechtstreeks rapporterend aan het provinciebestuur, met als hoofdtaak het realiseren van een sterke verbetering van de biodiversiteit en versterking van de natuurwaarden in Zeeland.</i>
--	---

Hoofdstuk 4: Een duurzame en innovatieve economie

Punt: A_04_01	Pagina: 39	Hoofdstuk: <i>Een duurzame en innovatieve economie - 4.2 Huidige situatie, trends en ontwikkelingen</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“In Zeeland is er een goede balans tussen milieukwaliteit en bedrijvigheid. Het is van belang om dit in de toekomst minimaal te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Met name terugdringen van de stikstofuitstoot is nodig om meer ontwikkelruimte voor economische activiteiten in Zeeland te creëren. Daarbij is het mogelijk om bovenwettelijke innovatieve maatregelen, die emissie beperken, in te zetten voor verleasing of extern salderen. Er wordt gewerkt aan een stikstofdepositiebank voor uitgifte van stikstofruimte om doelen te realiseren op het gebied van biodiversiteit, landbouw, recreatie en havens en industrie.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Terugdringen van de stikstofuitstoot is eerst en vooral nodig om de kwetsbare natuurgebieden en met name de Natura 2000-gebieden hun doelstellingen te laten halen wat betreft natuurwaarde en biodiversiteit. De indruk wordt hier gewekt dat stikstofemissiereductie vooral tot doel heeft om economische ontwikkelingen te kunnen laten doen plaatsvinden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de tekst aan te passen zodat duidelijk wordt dat stikstofemissiereductie noodzakelijk is om onze natuurgebieden te bewaren / herstellen en tevens de mogelijkheid geeft voor verdergaande economische ontwikkelingen.</i>	

Hoofdstuk 5: Klimaatbestendig en CO2-neutraal Zeeland

Geen punten van verbetering voor ons in dit hoofdstuk.

Hoofdstuk 6: Uitvoering, programma's en actualisatie

Punt: A_06_01	Pagina: 57	Hoofdstuk: <i>Uitvoering, programma's en actualisatie - 6.6 Milieueffectrapportage en passende beoordeling</i>
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De belangrijkste conclusies uit de Passende Beoordeling en het milieueffectrapport zijn: De ambities van de Omgevingsvisie zijn in essentie de juiste en bieden kansen voor het daadwerkelijk oplossen van de knelpunten voor de Zeeuwse natuur, mits bij de uitwerking voldoende rekening wordt gehouden met alle relevante ambities, de randvoorwaarden, zoals de mitigerende maatregelen, en aandachtspunten die zijn opgenomen in deze Passende Beoordeling ”	
Overweging NBV De Steltkluit	Het is zoals gesteld absoluut noodzakelijk en onontkoombaar dat de huidige plannen in de visie worden aangevuld met de mitigerende maatregelen en aandachtspunten zoals opgenomen in de ‘Passende Beoordeling’ door Buro Bakker. De huidige plannen zijn onvoldoende en leiden niet tot realisatie van de biodiversiteits- en natuurdoelstellingen en verplichtingen. De Provincie Zeeland en andere Zeeuwse overheden zouden in dat geval kwetsbaar worden voor	

	gerechtelijke procedures, maar erger nog, op de lange termijn zal de leefbaarheid van Zeeland achteruitgaan zonder verdergaande plannen voor natuurbescherming en biodiversiteitsherstel.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de Provincie deze aanbevelingen ter harte neemt en de plannen in Deel B aanpast door daarin de mitigerende maatregelen op te nemen. Ook denken wij dat het noodzakelijk is zoals door ons aanbevolen onder punt: A_03_07 dat een taskforce wordt opgericht die als doelstelling heeft de plannen en activiteiten rond natuurbescherming en biodiversiteitsherstel te stimuleren, te coördineren en advies te geven aan het Provinciebestuur en Provinciale Staten hoe de resultaten op deze onderwerpen het meest effectief gerealiseerd kunnen worden.</i>

Deel B

Hoofdstuk 7: Woonomgeving

Punt: B_07_01	Pagina: 54	Hoofdstuk: Woonomgeving - 7.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De huidige woonomgeving wordt als stenig ervaren. De klimaatverandering zorgt voor toenemende overlast als gevolg van hitte en wateroverlast. Door hogere temperaturen ontstaan ‘hitte-eilanden ’op plaatsen met weinig groen, water en schaduw. Hitte is met name een risico voor kwetsbare groepen. Door de toenemende verstening van onze tuinen en openbare ruimte wordt het risico op wateroverlast groter. Ook wordt door verstening de gezondheid en leefomgeving aangetast, doordat de schadelijke stoffen tussen de gebouwen blijven hangen. Het gebrek aan groen zorgt voor een lage waardering van de buitenruimte.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Deze paragraaf lijkt in tegenspraak met de elders genoemde hoge graad van groen in de Zeeuwse steden en dorpen. Wij herkennen het beeld echter wel en denken dat met name bij nieuwbouw en revitalisatie van oude wijken het inrichten van een groene woonomgeving en het vergroenen van de woonomgeving als doel gesteld zou moeten worden. Tevens denken wij dat het goed zou zijn om meer (beton)roosters of ander niet-afdichtend plaveisel te gebruiken in bebouwde gebieden met name rondom bomen, op parkeerplaatsen, etc. Dit staat absorptie van regenwater in de bodem toe en is goed voor bomen en planten.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat Zeeuwse overheden doelen stellen omtrent het percentage groen in openbare gebieden bij nieuwbouw of renovatie van woonwijken en industriegebieden. Ook is het gewenst om voor toekomstige bedrijventerreinen of bij herinrichting van bestaande bedrijfsterreinen een “groene gordel” aan te leggen rondom het terrein. Dit vermindert de visuele vervuiling van dergelijke gebieden en brengt ook de mogelijkheid voor nieuwe natuur.</i>	

Punt: B_07_02	Pagina: 55	Hoofdstuk: Woonomgeving - 7.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Natuur is belangrijk voor mensen. Natuur zorgt voor minder stress en betere concentratie, zorgt voor meer bewegen en minder overgewicht en brengt mensen bij elkaar. De keerzijde van natuurbeleving is achteruitgang van de kwaliteit van de natuur door verstoring. Veel soorten zijn daarvoor gevoelig. Met de biodiversiteit gaat het in zijn algemeenheid slecht door	

	<p>klimaatverandering en onze manier van bouwen en bestraten. Goede voorzieningen, zoals het wandel- en fietsknooppuntennetwerk, toegankelijkheid van gebieden en een goede informatieverstrekking zijn belangrijk, zowel voor bezoekers als bewoners.”</p>
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Specifieke voorzieningen ter bevordering van biodiversiteit in de woon-omgeving zijn mogelijk voor de bouw van woningen, maar worden vaak niet gewaardeerd door de toekomstige bewoners. Een alternatief kan zijn dat in openbaar groen in de wijken door de gemeente bijvoorbeeld nestkasten of andere natuurgerichte voorzieningen worden geplaatst en onderhouden. Ook zijn er gemeentes die bewust biodiversiteit bevorderen door het aanplanten van bijvoorbeeld wilde bloemenplantsoenen en dergelijke. Van belang is echter wel dat uitsluitend inheemse soorten worden geplant.</p> <p>Tenslotte kan overwogen worden om voor inwoners toegankelijke groene ruimte in (de nabijheid van) woonwijken en woonkernen te maken, los van/aanvullend op het bestaande NNZ. Dit uiteraard onder de voorwaarde dat de bestaande natuurwaarde van dergelijke nieuwe toegankelijke groene zones niet vermindert door de toegankelijkheid.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat Zeeuwse overheden plannen maken om biodiversiteit in hun openbare ruimtes te vergroten door andere aanplant dan de ‘standaard’ perkjes, struikpartijen en grasvelden. Ook plaatsing van voorzieningen voor de fauna kunnen overwogen worden in de openbare ruimte.</i></p>

Punt: B_07_03	Pagina: 57	Hoofdstuk: Woonomgeving - 7.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Dit betekent ook dat gezocht moet worden naar natuurinclusieve voorzieningen en maatregelen in de woonomgeving. Voor natuurinclusief bouwen en het stimuleren van biodiversiteit in de woonomgeving wordt verwezen naar de paragrafen over soortenbescherming en natuurverbreding in de bouwsteen Natuur. Daarbij wordt vooral ingestoken op proactieve soortenbescherming: het zorgen voor extra leefruimte voor dieren en planten, zodat geen extra maatregelen meer nodig zijn bij sloop en nieuwbouw.”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Proactieve soortenbescherming klinkt goed, maar het is ons niet duidelijk hoe dit gerealiseerd zou moeten worden. Als bestaande panden reeds jaarlijks broedende vogels of een kolonie vleermuizen bevatten dan moet hier rekening mee worden gehouden bij onderhoud of sloop van dergelijke gebouwen. Het is niet te verwachten dat de soorten uit zichzelf en vrijwillig verhuizen als er elders nest- of kastruimte wordt geplaatst.</p> <p>Ook zou het goed zijn als de overheden een actief beleid op handhaving voor met name de beschermde soorten zouden intensiveren. Het gebeurt nu nog regelmatig dat eigenaren (bewust) beschermde soorten verwijderen indien zij dit wenselijk achten voor bijvoorbeeld onderhoud.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat de tekst in deze paragraaf over proactieve soortenbescherming wordt verduidelijkt. Ook zou het wenselijk zijn om de RUD meer middelen te verstrekken ten behoeve van handhaving op het overtreden van de natuurwetgeving ten aanzien van beschermde soorten.</i></p>	

Punt: B_07_04	Pagina: 57	Hoofdstuk: Woonomgeving - 7.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Hiervoor worden soortenmanagementplannen opgesteld. In deze plannen zal ook staan hoe we burgers en vastgoedbezitters beter kunnen informeren over biodiversiteit en hoe ze biodiversiteit kunnen stimuleren. Een natuurinclusieve woonomgeving heeft een sterke samenhang met klimaatadaptatie.”</p>	

Overweging NBV De Steltkluit	Het is een loffelijk streven om dit te doen, maar wij hebben twijfels of kennisdelen en soorten managementplannen vastgoedeigenaren gaat overtuigen om 'natuurinclusief' te bouwen. Een voorlichtingsbeleid is hiervoor onvoldoende vrezen wij in de meeste gevallen. Er zou ook gekeken moeten worden of wellicht meer stimulansen kunnen worden gegeven hiervoor (subsidies, etc.) of eventueel afdwingen via bouwvergunningen.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat gekeken wordt hoe bewerkstelligd kan worden dat natuurinclusief bouwen gestimuleerd kan worden door de overheden of dat het via het vergunningstraject afgedwongen kan worden.</i>

Punt: B_07_05	Pagina: N/A	Hoofdstuk: Woonomgeving - 7.1 Doelstelling 2030
Tekst in 'Passende Beoordeling'	"Op pag.174 Passende Beoordeling:" Stimuleer burgers om rekening te houden met beschermde soorten door een betere informatieverstrekking over de bescherming van soorten en hun verblijfplaatsen"	
Overweging NBV De Steltkluit	De meeste burgers en vastgoedeigenaren hebben slechts een beperkte kennis omtrent beschermde flora en fauna. Hier ligt daarom een taak voor de overheden om burgers beter voor te lichten over de bescherming van soorten en hun verblijfplaatsen in de bewoonde omgeving, zodat hier beter rekening mee wordt gehouden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor voorlichtingscampagnes te ontwikkelen zodat burgers zich beter bewust worden van het vóórkomen van en de vereisten omtrent beschermde flora en fauna.</i>	

Hoofdstuk 9: Bodem

Punt: B_09_01	Pagina: 70	Hoofdstuk: Bodem - 9.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Een robuuste bodem met een goede kwaliteit die zich leent voor verscheidene grondgebruikers en die duurzaam wordt beheerd."	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Wat hierbij niet aan de orde is gesteld, is het niet permanent afsluiten van de bodem, zodat de bodem levend blijft, organismen kan bergen en water kan infiltreren. De bedekkingsgraad van de bodem neemt dagelijks met meerdere voetbalvelden toe en het keren van deze trend is een belangrijk onderdeel van de doelstelling om goed met de bodem om te gaan, het helpt de biodiversiteit maar ook de klimaatdoelstelling met waterinfiltratie en buffering.</p> <p>Wij moeten als samenleving een stap terugzetten bij de huidige ingeslagen weg en een andere koers kiezen.</p> <p>Het minimaliseren van afdichten/afdekken/doden van bodem kan door alternatieven voor asfaltering, betonning, betegeling aan te reiken en niet-afdekkende systemen te stimuleren bij alle bodemgebruikers, van overheden, bedrijven tot particulieren. Het verwijderen van bodem-afdichting zou aangemoedigd moeten worden.</p> <p>Niet alleen de grote bodemgebruikers, maar ook bedrijven, gemeenten, woningcorporaties en burgers kunnen aangemoedigd en voorgelicht worden om beter met de bodem om te gaan en deze levend te houden door deze niet permanent af te sluiten, o.a. door minder te betegelen, begroeien en laten doorwortelen van grond en eenvoudig beheren.</p>	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen als aanvulling voor: We gaan het verder afdichten van de bodem in Zeeland tegen, met een stimuleringsplan om het verder afdichten van bodem</i>	

	<i>af te remmen en terug te draaien bij alle bodemgebruikers, van particulieren tot bedrijven en overheden.</i>
--	--

Punt: B_09_02	Pagina: 70	Hoofdstuk: Bodem - 9.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Agrarische ondernemers verbeteren de bodemkwaliteit door de bodemstructuur te verbeteren, het waterhoudend vermogen te vergroten, de bodembiodiversiteit te stimuleren en koolstof vast te leggen, als onderdeel van de invoering van kringlooplandbouw. Ze worden hierin gesteund door overheden, kennisinstututen, ketenpartijen en milieuorganisaties.”	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Hierin ontbreekt biologische landbouw</p> <p>Op pagina 9 in het Ambitiedocument-Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied staat: “Biologische landbouw: Biologisch boeren blijkt meerdere positieve effecten te hebben die bijdragen aan de beoogde transitie naar een volhoudbare landbouw. Daarbij worden veelal de kwaliteit van de bodem (o.a. gehalte organische stof), de boven- en ondergrondse biodiversiteit en een gegarandeerde grotere marge voor het primaire bedrijf genoemd. Bovendien kan de biologische keten een goede leer-/ experimenteerfunctie hebben voor volhoudbare landbouw in het algemeen.</p> <p>Desondanks blijft de groei van het aantal biologische ondernemers in Zeeland achter. Het omschakelen naar biologisch brengt diverse vraagstukken met zich mee, hierbij valt te denken aan financiering van de overbruggingsperiode tussen gangbaar en biologisch, mechanisering, hoe het juiste afzetkanaal te bereiken etc.”</p> <p>Dit geldt niet alleen voor de landbouw maar ook voor biologisch tuinieren/beheren bij particulieren en (overheids)organisaties. Er valt veel biodiversiteitsherstel mee te behalen, zowel voor het bodemleven en als voor de bovengrondse biodiversiteit, het draagt ook bij aan het welzijn van de mensen.</p> <p>Er is steun nodig om de barrières bij de overschakeling te overwinnen.</p>	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor in de visie op te nemen: “We stimuleren en steunen ook de biologische landbouw, het biologisch tuinieren en het biologisch beheren van terreinen bij particulieren, bedrijven, terreinbeherende en andere organisaties.”</i>	

Hoofdstuk 10: Deltawateren

Punt: B_10_01	Pagina: 74	Hoofdstuk: Deltawateren - 10.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“In de ‘natte’ Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 (link) geven Rijk en regio samen en samenhangend invulling aan de centrale doelstelling voor de Zuidwestelijke Delta.</p> <p>De agenda is eind 2020 vastgesteld en bevat vijf handelingsperspectieven voor de toekomstige ontwikkeling van de Zuidwestelijke Delta. Het betreft: Sterke en aantrekkelijke kust, Dynamische dijkzones, Vitaal polder- en krekenslandschap, Rijke platen, slikken en schorren en Gezonde en verbonden zeearmen.”</p>	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Uit de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta blijkt juist dat de rijke platen en schorren in de Westerschelde af zullen nemen tot bijna nihil. Dit zou gecompenseerd worden met extra aanslibbing tegen de kust. Door toerisme is de verstoring zo groot, dat dit neerkomt op een serieuze verarming voor natuur</p>	

	en biodiversiteit. Alleen minder verstoringgevoelige soorten zullen nog kunnen foerageren.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de plannen wordt opgenomen dat vogelrustgebieden worden gecreëerd zoals die er nu zijn in de Westerschelde. Dit ter compensatie van het aanstaande verlies van de platen aldaar.</i>

Punt: B_10_02	Pagina: 79	Hoofdstuk: Deltawateren - 10.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Particuliere grondeigenaren dragen bij aan natuurbeheer aan de randen van de Deltawateren."	
Overweging NBV De Steltkluit	Het is ons onbekend dat er particuliere grondeigenaren zijn die bijdragen aan natuurbeheer aan de randen van de Deltawateren. Ook is het ons niet bekend in welke vorm zij hierin bijdragen en aan welke regels of vereisten zij moeten voldoen. Als zij inderdaad zoals gesteld een belangrijke bijdrage leveren, dan zouden zij daarvoor compensatie moeten krijgen en zouden daar bepaalde prestatieverplichtingen tegenover mogen staan.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de tekst wordt verduidelijkt hoe deze particulieren bijdragen aan natuurbeheer en hoe de visie en plannen beschreven in dit hoofdstuk op hen van toepassing zijn. In het kader van transparantie zou het goed zijn wanneer deze informatie publiekelijk toegankelijk is.</i>	

Punt: B_10_03	Pagina: 79	Hoofdstuk: Deltawateren - 10.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Bij het opstellen van een ontwikkelperspectief vormen herstel van de biodiversiteit en behoud van omgevingswaarden als stilte, duisternis en landschap randvoorwaarden. Dit ontwikkelingsperspectief kan onderdeel zijn van een gebiedsagenda maar ook los worden uitgewerkt.."	
Overweging NBV De Steltkluit	De omgevingswaarden worden tot op heden zeker niet gerespecteerd, integendeel. De afgelopen jaren zien we juist dat overheden meer en meer recreatie en commerciële activiteiten toestaan buitendijks, waardoor de beleving voor de bewoners in de nabijgelegen binnendijkse woonkernen achteruitgaat, maar ook de natuur schade lijdt.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de visie veel concreter plannen worden geformuleerd ten aanzien van zaken als lichtvervuiling, rustgebieden en toegang voor bezoekers. Dit vraagt naar onze mening een aanpak op provinciaal niveau, niet op gemeentelijk niveau.</i>	

Punt: B_10_04	Pagina: 81	Hoofdstuk: Deltawateren - 10.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Huidige natuurwaarden en huidig gebruik van de deltaxwateren zullen op termijn door de klimaatverandering voor een deel niet meer aanwezig zijn. Daar komen nieuwe mogelijkheden voor in de plaats."	
Overweging NBV De Steltkluit	Zonder twijfel leidt klimaatverandering in de komende jaren tot het verdwijnen van bepaalde soorten flora en fauna en de introductie van andere soorten. Tot op zekere hoogte is nu al voorspelbaar welke soorten mogelijk verdwijnen en welke nieuwe zullen verschijnen in Zeeland. Een bewering zoals bovenstaand mag echter niet als excuus gelden om de bescherming van kwetsbare soorten te laten vieren, of erger nog, om soorten die niet direct lijden onder gevolgen van de klimaatverandering, ook niet te beschermen.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de bovenstaande tekst wat explicieter geformuleerd wordt, zodat duidelijk is wat we kunnen verwachten ten aanzien van de veranderende natuurwaardes. Tevens zou het goed zijn dat in de tekst wordt</i>	

	<i>uitgesproken dat deze globale ontwikkelingen geen aanleiding geven om het huidige natuurbeschermingsbeleid in Zeeland te laten verslappen, integendeel.</i>
--	--

Hoofdstuk 12: Landbouw

Punt: B_12_01	Pagina: 87	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Een volhoudbaar landbouwsysteem dat functioneert in evenwicht met de omgeving, waarbij kringlopen op een zo laag mogelijk niveau gesloten zijn en er sprake is van een adequaat verdienmodel."	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Deze beginselverklaring is loffelijk, maar zeer breed uitlegbaar afhankelijk van het standpunt van waaruit het bekeken wordt. In de subdoelstellingen wordt aangehaald wat de plannen zijn, maar ook hier worden geen meetbare doelen geformuleerd.</p> <p>De afgelopen decennia heeft de agrarische sector in Zeeland gewerkt binnen een systeem met een verdienmodel waarbij door schaal- en efficiëntievergroting de financiële resultaten werden gemaximaliseerd. Dit leidde tot een zeer intensief gebruik van de landbouwgronden, waarbij natuurwaarden van de gronden vaak opgeofferd werden ten behoeve van de efficiëntie of het kortetermijngewin van hoge productie. Voorbeelden zijn het intensief (en inefficiënt) besproeien van gewassen waardoor het bodemwaterpeil, ook in nabij gelegen natuurgebieden onderuit getrokken werd; het overmatig schoon baggeren en droogleggen van sloten waardoor natte biotopen verdwenen zijn in de landbouwgebieden; het vergroten van de agrarische kavels ten koste van de biodiversiteit van wilde planten langs de randen, etc.</p> <p>Het huidige verdienmodel voor de agrarische sector leidt tot achteruitgang van de natuur en biodiversiteit daardoor en is niet om te buigen tot een "volhoudbaar landbouwsysteem". Pas zeer recent zijn er agrariërs geweest die ook andere verdienmodellen proberen te implementeren, kleinschaliger en meer gericht op toegevoegde waarde van producten en de natuur. Deze ontwikkelingen zouden gestimuleerd moeten worden.</p>	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat u concrete doelstellingen formuleert waarbij gestreefd wordt naar biodiversiteitsherstel en vergroten van de natuurwaarde van landbouwgebieden. Ook ten aanzien van de ontwikkeling van andere verdienmodellen zoals bijvoorbeeld kleinschaliger ecologische teelt, gebruik van biologische bestrijdingsmethodieken, natuurgericht beheer van sloten en wegen in agrarische gebieden, zou de provincie een rol kunnen spelen door bijvoorbeeld stimulatie door middel van subsidies en andere facilitaire instrumenten.</i>	

Punt: B_12_02	Pagina: 87	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Meerwaarde die ontstaat door een samenhangende integrale benadering van bodem(vruchtbaarheid), beheer (zoet) water, biodiversiteit en landschap in combinatie met het (kosten)-efficiënter boeren "	
Overweging NBV De Steltkluut	Ook dit suggereert dat meerwaarde uitsluitend is te behalen door terugdringen van kosten, intensieve landbouw en schaalvergroting. De kosten voor de natuur lijken niet te worden meegenomen in de "berekeningen". Doorgaan op dezelfde	

	<p>voet als in het verleden zal uitsluitend resulteren in een nog grotere achteruitgang van de natuurwaarden in de agrarische gebieden, maar ook in de naastgelegen natuurgebieden.</p> <p>Bovendien worden de andere partners in de keten, tussenhandel en eindconsumenten van agrarische producten niet benoemd in de visie, terwijl juist zij zouden kunnen helpen met het vragen naar een meer duurzame agrarische sector.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat bij de ontwikkeling en uitvoering van plannen ook concrete en meetbare doelen gesteld worden ten aanzien van de natuur en biodiversiteit. Het bereiken van deze doelen zal even zwaar moeten wegen als het bereiken van economische rendementsverbeteringen in de landbouw op korte termijn. Dit kan door de economische waarde van het verlies aan biodiversiteit mee te nemen. De methodiek is uitgewerkt door het Planbureau voor de Leefomgeving: zie https://www.dnb.nl/actueel/algemeen-nieuws/dnbulletin-2020/biodiversiteit-en-de-financiele-sector-een-kruisbestuiving/ (link)</i></p> <p><i>Verder stellen wij voor dat de provincie concrete plannen ontwikkelt en uitvoert ter bevordering van het consumeren van biologische, lokale producten. Ook dat is een vertaling van het zo klein mogelijk maken van kringlopen.</i></p> <p><i>Ten slotte vragen wij om gericht beleid in de provincie om de trend naar lokale, biologische productie te stimuleren en te faciliteren op allerhande gebieden. Op die manier kunnen we de transitie naar andere verdienmodellen makkelijker maken.</i></p>

Punt: B_12_03	Pagina: 87	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Ontwikkelingen in de landbouw zijn grotendeels autonoom en derhalve niet te vatten in wetgevende kaders ”	
Overweging NBV De Steltkluit	Wij onderschrijven deze mening niet. Door gericht sturing te geven via subsidies, vergunningverlening, etc. kan iedere overheid een sector naar duurzaamheid sturen. Dit vraagt echter een duidelijke visie en heldere en concrete doelstellingen. De agrarische sector “uitsluitend zelf te laten bepalen” is onwenselijk. Het belang van de natuur moet door overheden worden behartigd. Een integrale aanpak behoort bij een inspirerende visie.	
Voorstel ter verbetering	<i>Verwijder deze tekst en kom met inspirerende doelen en een visie die leiden tot een gebalanceerde transitie naar een duurzame agrarische sector waar niet alleen economisch gewin, maar ook verbetering van de natuurwaarden in de landelijke gebieden centraal staan. Zie ook onze overige punten ten aanzien van hoofdstuk 12.</i>	

Punt: B_12_04	Pagina: 87	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Sub doel 2 - De bodem is gezond en wordt duurzaam beheerd.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Land met een agrarische bestemming is in bezit of in gebruik van de agrariërs of pachters in de meeste gevallen. Alhoewel de sector reeds nu in de meeste gevallen kijkt naar lange termijn voor wat betreft het gebruik van de bodem, is het niet noodzakelijkerwijs zo dat dit parallel loopt met de belangen van de natuur. Om het daarom voor de agrariërs aantrekkelijk te maken om ook de natuurbelangen <u>en</u> de financiële belangen goed te dienen, beter dan tegenwoordig, is een overheidsbeleid nodig dat stimulansen geeft waarin beide zaken behartigd worden. Wij denken dan zowel aan positieve stimulansen	

	<p>(subsidies voor natuurversterkende activiteiten in de sector), als indien nodig corrigerende stimulansen via bijvoorbeeld vergunningsbeleid, of strengere handhaving van regels.</p> <p>Om deze belangen beide goed te kunnen vergelijken en te kunnen meten of er vooruitgang geboekt wordt zou de provincie hier meetbare prestatie-indicatoren voor moeten opstellen, waarin de bodemkwaliteit bepaald kan worden, maar waarin ook biodiversiteit en natuurwaarde van een gebied worden gemeten en vastgesteld. De voorgestelde meetparameters zoals LPI (p.95) zijn niet breed genoeg. De gehele flora en fauna biodiversiteit moet worden meegenomen in de beoordeling van de natuurwaardes.</p>
Voorstel ter verbetering	<p>Wij stellen voor dat in de plannen wordt opgenomen dat de provincie een visie en strategie ontwikkelt, die leidt tot een meer duurzaam gebruik van de bodem en watersystemen in de agrarische gebieden. Metingen en rapportage van de “natuurwaarde” van gebieden moet breder zijn dan uitsluitend vogels of dieren.</p>

Punt: B_12_05	Pagina: 88	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Meer samenwerking in de keten met een betere prijsstelling, rekening houdend met de omgeving, zal meer leiden tot het bestendigen van een sector met toekomstperspectief. Er wordt gewerkt en gestuurd op basis van een concurrerend verdienmodel”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>In principe onderschrijven wij dit mits hierin impliciet is meegenomen dat het huidige verdienmodel, uitsluitend gericht op economische toegevoegde waarde van landbouwproducten, aanpassing behoeft. Er moet ook waarde en compensatie voor de agrarische sector komen voor verhogen van de natuurwaarde van hun gebieden zodat dit in de concurrentiepositie “verrekend” kan worden door de sector. Ook hier verwijzen we naar de methodiek zoals ontwikkeld door PLB om de economische waarde van het verlies aan biodiversiteit mee te nemen. De methodiek is uitgewerkt door het Planbureau voor de Leefomgeving: zie https://www.dnb.nl/actueel/algemeen-nieuws/dnbulletin-2020/biodiversiteit-en-de-financiele-sector-een-kruisbestuiving/ (link)</p> <p>Ook zou de overheid, gezien de maatschappelijke ontwikkeling in de groeiende vraag naar biologische producten, de sector moeten stimuleren om deze transitie te maken.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p>De provincie moet duidelijke, concrete, en meetbare doelstellingen bepalen waarbij verbetering van de natuurwaarde van agrarische gebieden bevorderd wordt.</p> <p>Neem op in de visie dat de provincie ook beleid zal ontwikkelen om de transitie naar biologische landbouw te faciliteren.</p>	

Punt: B_12_06	Pagina: 88	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Nieuwvestiging en omschakeling naar intensieve veehouderijen is uitgesloten. Bestaande intensieve veehouderijbedrijven verduurzamen en krijgen onder voorwaarden daarvoor gelimiteerde ontwikkelingsruimte waarbij aandacht is voor milieu en omgeving”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Wij onderschrijven deze ambitie. De provincie en RUD moeten echter daarvoor een beleid formuleren hoe met name bestaande veehouderijbedrijven gestimuleerd kunnen worden om te verduurzamen.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p>Neem op in de visie dat de provincie beleid zal ontwikkelen voor de transitie naar minder en minder-intensieve veehouderij.</p>	

Punt: B_12_07	Pagina: 88	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“de Zeeuwse akkerbouwers producten leveren aan de intensieve veehouderij in Brabant. Zij ontvangt daarvan de mest retour.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Er is nu reeds een grote import van mest uit Brabant, maar ook uit België. Dit geeft een belasting op de stikstofbalans van de provincie Zeeland. Netto wordt er meer stikstof geïmporteerd dan er via producten uit Zeeland verdwijnt, met alle problemen voor afvalwater, regenwater, en bescherming van Natura 2000-gebieden die daarbij komen. Er zijn gevallen bekend waarbij land gekocht wordt in Zeeland met het doel om dit te kunnen gebruiken voor het afvoeren van drijfmest. Zeeuws agrarisch land als ‘afvalverwerker’ voor de intensieve veehouderij in naburige provincies.	
Voorstel ter verbetering	Wij stellen voor als provincie limieten en eisen te stellen omtrent de invoer van drijfmest in Zeeland.	

Punt: B_12_08	Pagina: 89	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor de Kanaalzone geldt onder de hiervoor geformuleerde voorwaarden dat daar in verband met de mogelijke koppelingen aan de industrie ook een nieuwe locatie kan worden overwogen.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Nieuwe locaties voor glastuinbouw moeten passen binnen het hiervoor reeds beschikbare en aangewezen gebied. Indien overwogen zou worden om ook buiten het huidige bestemmingsplan gebieden op te offeren aan glastuinbouw, dan dient daar natuurcompensatie voor gepland te worden. Tevens zouden de betrokken industrieën die profiteren van deze koppeling mee moeten financieren in deze opportuniteit die voor hen ook gunstig uitpakt. Op die manier worden de kosten van dergelijke projecten niet afgewenteld op de natuur of de Zeeuwse belastingbetaler.	
Voorstel ter verbetering	Wij stellen voor om in de ZOV reeds deze principes omtrent natuurcompensatie en financiering op te nemen.	

Punt: B_12_09	Pagina: 89 en 90	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.2 Huidige Situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het ruimtegebruik staat in het teken van zorg voor de bodem, waterhuishouding (droogte en/of overlast) en landschap. Een drie-eenheid die elkaar wisselend versterkt waarbij een gezonde bodem sterke planten voortbrengt en in wisselwerking met de vochthuishouding en landschap en natuur een biodiversiteit realiseert met een onderlinge afhankelijkheid die ertoe doet.” en “De bodemkwaliteit staat onder druk. Tekorten aan zoet water, dreigende achteruitgang van de bodemvruchtbaarheid, bodemstructuur en bodemweerbaarheid, waterkwaliteit, biodiversiteit (onderen bovengronds), stikstof, fosfaat, etc.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Deze teksten zijn niet voldoende verduidelijkt. Belangrijk is om de ecosysteemdiensten hierin mee te nemen, zoals uitgewerkt in het rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving: https://www.dnb.nl/media/p00II0g2/methoden-voor-analyses-in-biodiversiteit-en-de-financiële-sector-een-kruisbestuiving.pdf Het is nuttig om te stellen dat biodiversiteit bijdraagt aan een gebalanceerde omgeving, wat leidt tot betere resultaten voor de agrarische sector. Grote gebieden met monocultuur resulteren uiteindelijk in kwetsbare gewassen die	

	door inzet van veel bestrijdingsmiddelen beschermd moeten worden. De kwaliteit van de bodem gaat ook achteruit als gevolg van deze eenzijdige uitputting van de grond door de intensieve landbouw. Bodemnutriënten voortdurend aanvullen door grote hoeveelheden meststoffen is op de lange termijn niet duurzaam of zelfs economisch. Het is daarom veel beter om in te zetten op een geïntegreerd en gebalanceerd ecosysteem.
Voorstel ter verbetering	Wij stellen voor om in de ZOV de ambities en plannen omtrent hoe te komen tot een betere bodem, een beter watersysteem en een grotere biodiversiteit duidelijker en concreter te formuleren. De provincie heeft hierin een faciliterende rol en kan bijdragen door de juiste stimulansen te formuleren.

Punt: B_12_10	Pagina: 89	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Bij een duurzame productie hoort een doelmatige agrarische bedrijfsvoering waaronder een optimale verkavelingsstructuur.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het is ons onduidelijk welke criteria gehanteerd worden om te bepalen wat een <i>optimale</i> verkavelingsstructuur is. Bij verkavelingen in het verleden zijn in het algemeen de kavels alleen maar groter geworden. Hierdoor zijn niet alleen grotere velden met monocultuur ontstaan, maar zijn ook de verbindingen tussen (natuur) biotopen verloren gegaan. Daar komt nog bij dat de sloten tussen de kavels vaak droogstaan en vaak uitgebaggerd worden waardoor ook zij geen verbindingfunctie meer kunnen hebben in het verbinden van natuurbiotopen.	
Voorstel ter verbetering	Neem in de plannen en werkwijzen van de provincie op dat bij verkavelingsplannen rekening gehouden wordt met verbindingstroken (bijv. de berm en/of keverbank). Ook dient het beleid ten aanzien van watersystemen en doelpeilwaardes voor sloten herzien te worden, zodat natte verbindingen blijven bestaan. De huidige beheermethodes voor slootkanten en bermen moeten vervangen worden door onderhoudsbeheer dat bijdraagt aan biodiversiteitsherstel.	

Punt: B_12_11	Pagina: 90	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Maar ook de fysieke uitdagingen als bodem, beheer (zoet) water en de (functionele) biodiversiteit.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Wij vinden de term ‘functionele biodiversiteit’ verwarrend. Zoals al boven betoogd is een biosysteem dat in evenwicht is, een systeem met een ruime biodiversiteit. Het zou niet goed zijn om uitsluitend biodiversiteit in soorten na te streven door alleen die soorten te stimuleren die “nuttig” zijn voor de landbouw. Zelfs als hiermee natuurlijke gewasbeschermers bedoeld worden. Een gebalanceerd agrarisch gebied heeft meerdere functies, waaronder verbinder tussen natuurgebieden, groeiplaats van kwetsbare en beschermde soorten, biotoop voor specifieke, zeldzame soorten die elders niet kunnen voorkomen. Het zou daarom verkeerd zijn om alleen maar “nuttige” soorten te stimuleren.	
Voorstel ter verbetering	Verwijder het woord “functioneel” uit de tekst.	

Punt: B_12_12	Pagina: 91	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“We ontwikkelen een systeem van Kritieke Prestatie-Indicatoren (KPI-systeem) waarmee we ondernemers belonen die doelen bereiken die bijdragen aan het volhoudbare landbouwsysteem, verbeteren van de biodiversiteit, het halen van de landschapsdoelen en het verbeteren van de bodemkwaliteit.”	

Overweging NBV De Steltkluit	Belonen voor goede resultaten vinden wij een positief plan dat hopelijk helpt de gewenste resultaten voor Zeeland spoedig te bereiken. Daarnaast moet beleid ontwikkeld worden om agrarische bedrijven in de gewenste richting te ontwikkelen. Dit kan door vergunningsbeleid, maar eventueel ook door nieuwe regelgeving en sancties.
Voorstel ter verbetering	Wij stellen voor dat de provincie in de plannen opneemt om behalve het ontwikkelen van beloningssystemen bij behalen van doelstellingen ook beleid ontwikkelt dat bedrijven stimuleert om de transitie naar een duurzaam bedrijf te maken.

Punt: B_12_13	Pagina: 91	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor intensieve veehouderij betekent dit dat het voorgaande beleid wordt voortgezet. Nieuwvestiging en omschakeling blijft uitgesloten”	
Overweging NBV De Steltkluit	De Intensieve veehouderij is een grote bron van stikstofdepositie. Een ambitie om geen omschakeling of nieuwvestiging toe te staan is een minimale ambitie voor een provincie als Zeeland met veel Natura 2000-gebieden. We realiseren ons dat huidige agrarische ondernemers vaak grote investeringen hebben gedaan in hun bedrijven die niet zomaar afgeschreven kunnen worden. En flankerend beleid zal dan ook noodzakelijk zijn. De huidige praktijken zijn echter niet houdbaar, niet nodig voor de voedselvoorziening van Nederland of zelfs Europa, en vormen een bedreiging voor de natuurgebieden in Zeeland.	
Voorstel ter verbetering	Wij stellen voor om in de plannen voor de periode tot 2030 op te nemen dat beleid wordt ontwikkeld om ook bestaande intensieve veehouderijbedrijven te sluiten of drastisch te verkleinen in aantallen dieren. Voor de periode na 2030 zouden harde doelstellingen daaromtrent geformuleerd moeten worden.	

Punt: B_12_14	Pagina: 92	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“... en er wordt gekeken in hoeverre het bodemleven een positief effect kan hebben op de bodemstructuur.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Er zijn reeds diverse studies gedaan, rapporten geschreven en praktische vergelijkingen gemaakt die aantonen dat een rijk bodemleven een positief effect heeft op de bodemstructuur.	
Voorstel ter verbetering	De studies naar de effecten van een rijk bodemleven hoeven niet opnieuw gedaan te worden. Beter is het om te kijken welke maatregelen getroffen zouden moeten worden om in Zeeland het bodemleven te vergroten.	

Punt: B_12_15	Pagina: 93	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het vinden van geschikte indicatoren zal in samenspraak met de agrarische sector en grondeigenaren bepaald worden..”	
Overweging NBV De Steltkluit	Wij vinden dat indicatoren een wetenschappelijke basis moeten hebben. Het opstellen van indicatoren door de sector en grondeigenaren zelf is de slager die zijn eigen vlees keurt.. Dit kan tot of verkeerde of te lage resultaten leiden, alsook ineffectieve inzet van subsidiegelden.	
Voorstel ter verbetering	Verander de tekst en laat opstellen van indicatoren en doelstellingen gebeuren door wetenschappers van bijvoorbeeld WUR en / of andere universiteiten. Eventueel in overleg met de sector.	

Punt: B_12_16	Pagina: 92	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Inzet op hogere bodemvruchtbaarheid:”	

Overweging NBV De Steltkluut	Bodemvruchtbaarheid kan ook verhoogd worden door excessief gebruik van kunstmest en / of andere chemicaliën.
Voorstel ter verbetering	Verander tekst naar “Inzet op een gebalanceerde, natuurlijkere bodemsamenstelling” en definieer dan in indicatoren wat dat is.

Punt: B_12_17	Pagina: 92	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Agrarische ondernemers krijgen een conforme prijs die past bij de natuurinclusiviteit van hun producten en een aantrekkelijke beloning voor het produceren van biodiversiteit door natuur- en landschapsbeheer en andere agro-milieudiensten door ketenpartijen en overheid..”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het is ons niet duidelijk hoe dit gerealiseerd zal worden en hoe de provincie Zeeland dit kan bewerkstelligen. Uiteindelijk blijven productprijzen het gevolg van vraag-en-aanbod. Wat Zeeland wel kan doen is gedragscampagnes voor consumenten opzetten om meer lokale, natuurlijk verbouwde en gezondere producten te kopen en daardoor te helpen met het doen groeien van de vraag naar dit soort producten.	
Voorstel ter verbetering	Overweeg om door het voeren van marketingcampagnes, de aankoop biologisch verbouwde lokale producten te stimuleren (Koop biologisch Zeeuws).	

Punt: B_12_18	Pagina: 92	Hoofdstuk: 12 Landbouw - 12.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“streven naar een jaarlijkse groei in aantal hectares.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het concreet maken van doelstellingen hieromtrent zou de kracht van het document vergoten, de ambitie verduidelijken, en het gehele document inspirerender maken..	
Voorstel ter verbetering	Definieer concrete doelstellingen die meetbaar zijn en significant hoger liggen dan de huidige situatie.	

Hoofdstuk 13: Landschap

Punt: B_13_01	Pagina: 98	Hoofdstuk: Landschap § Stimuleringsgebieden voor landschapontwikkeling
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De provincie heeft in samenwerking met partners een Zeeuwse Bosvisie opgesteld als vertaling van de landelijke bossenstrategie (link naar De Zeeuwse Bosvisie). Hierin zijn binnen Zeeland zoekgebieden en uitsluitingsgebieden gedefinieerd die vanuit huidige beleidskaders (gemeentelijk-, provinciaal-, rijks- en waterschapsbeleid zijn afgeleid. Deze zoekgebieden zijn ruim gedefinieerd en hebben als doel om richting te geven aan ontwikkelingen in relatie tot versterking van landschappelijke houtige elementen die daarbij het best bijdragen aan cultuurhistorische-, natuur- en landschapswaarden. Deze zoekgebieden dienen verder nog uitgebreid te worden gericht op specifieke natuurwaarden of behoud van specifieke planten- en diersoorten, ook in relatie tot meekoppelkansen met andere opgaven.”	
Overweging NBV De Steltkluut	De Nederlandse Bossenstrategie is ontwikkeld door Bosgroepen en andere beheerders van bossen, echter niet met inspraak van de biodiversiteits-specialisten en natuurverenigingen.	

	<p>Er wordt in de omgevingsvisie reeds aangegeven dat voor deze versie van de Bosvisie inderdaad nog niet gekeken is naar behoud van specifieke natuurwaarden en behoud van specifieke planten- en diersoorten.</p> <p>Onze ervaring bij eerdere inspraakrondes bij bosaanleg is helaas dat vele kansen om hiermee rekening te houden bij de locatiebepaling, inrichting, beheer, aanleg, keuze van beplanting etc. niet worden benut. Bestaande plannen komen primair tot stand achter de tekentafel en worden zelden of nooit naar aanleiding van geleverde commentaren gewijzigd.</p> <p>Wij vinden het zeer belangrijk dat de plannen in een vroeg stadium worden opgesteld mede met het oog op bijzondere natuurwaarden en soorten te behouden en dat deze aspecten er door een professionele organisatie in worden verwerkt.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor De Zeeuwse Bosvisie te vervolledigen zodanig dat rekening gehouden wordt met de natuurwaarden en het behoud van specifieke planten- en diersoorten in Zeeland (incl. veldbezoeken en consultaties van lokale natuurbeschermingsverenigingen). Ook dienen keuzes ten aanzien van inrichting, beheer, aanleg, keuze van beplanting met streekeigen soorten zodanig te worden uitgewerkt in De Zeeuwse Bosvisie, zodat er een uitvoeringsplan is dat resulteert in biodiversiteitsherstel.</i></p>

Hoofdstuk 14: Milieu

Punt: B_14_01	Pagina: 104	Hoofdstuk: Milieu - 14.1 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor het formuleren van doelen voor 2030 is onderscheid gemaakt in de belangrijkste aspecten (subdoelen) van het milieubeleid.”	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Een belangrijke subdoelstelling die wij missen in de subdoelstellingen van dit hoofdstuk betreft het terugdringen en elimineren van plastic vervuiling in de stromen (Westerschelde) die door Zeeland gaan en afkomstig zijn van plastic producerende fabrieken zowel in Zeeland, maar ook over de grens. De gehele kustlijn vanaf Antwerpen tot aan Vlissingen ligt bezaaid met kleine plastic korrels, pellets genaamd, die in de Schelde terecht gekomen zijn door meestroming met de afvalwaterstromen van deze fabrieken. Deze pellets maken de kust rommelig en vies, maar dragen ook bij aan de vorming van de ‘plastic soup’ in de oceanen en zeeën, en worden mogelijk ook opgegeten door vissen en andere zeedieren. Productiebedrijven van plastics zouden door simpele maatregelen deze pellets kunnen afvangen voordat ze de rivier in lopen.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat een subdoelstelling hieromtrent wordt opgenomen in de ZOV. De doelstelling zou minimaal moeten omvatten dat producenten, en logistieke partners van kunststoffen verplicht gesteld worden om voorzieningen te hebben zodat er geen pellets in de omgeving terecht kunnen komen. Aangezien de productiebedrijven zich ook over de grens in Vlaanderen bevinden en de problematiek ook daar voorkomt zou de Provincie Zeeland in het kader van de interregionale samenwerking haar invloed in de Belgische provincies moeten aanwenden om daar soortgelijke voorzieningen verplicht te laten stellen door het bevoegd gezag aldaar.</i></p>	

Punt: B_14_02	Pagina: 104	Hoofdstuk: Milieu - 14.1 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor het formuleren van doelen voor 2030 is onderscheid gemaakt in de belangrijkste aspecten (subdoelen) van het milieubeleid.”	

Overweging NBV De Steltkluit	<p>Een tweede belangrijke subdoelstelling die wij missen in de subdoelstellingen van dit hoofdstuk betreft het terugdringen en elimineren van zwerfvuil in de openbare ruimte in het algemeen en tevens in toegankelijke natuurgebieden. Langs iedere weg, ieder pad, de Zeeuwse stranden, de oevers van de Deltawateren, etc. kan men grote hoeveelheden zwerfvuil vinden. De verantwoordelijke overheden hebben de afgelopen decennia vele acties ondernomen om dit te verbeteren, maar nog steeds liggen er vele honderden tonnen zwerfafval in Zeeland.</p> <p>De acties tot verbetering hebben zich tot nog toe vooral gericht op opruimen en het plaatsen van afvalverzamelpunten, maar aan het gedrag is nog niet veel veranderd en het probleem is nog steeds groot.</p> <p>Behalve de visuele vervuiling levert zwerfafval ook gevaar op voor het dierenwelzijn en draagt het bij aan de wereldwijde vervuilingproblematiek zoals bijvoorbeeld de bovengenoemde 'plastic soup'. Het maakt Zeeland uiteraard ook niet aantrekkelijker voor bezoekers en bewoners.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat een subdoelstelling omtrent zwerfafval wordt opgenomen in de ZOV. De doelstelling en bijbehorende actieplannen kunnen gericht zijn op het verbeteren van de mogelijkheden om zwerfvuil op een verantwoorde plaats weg te gooien, verbetering van opruim- en schoonmaakwerkzaamheden langs oevers, wegen en in natuurgebieden. Nog belangrijker vinden wij echter dat overheden campagnes voor gedragsverandering houden op scholen, bij evenementen, in recreatiegebieden en in de samenleving in het algemeen. Ten slotte zou het goed zijn om bijv. in vergunningen vast te leggen dat er uitsluitend duurzaam verpakkingsmateriaal (dus geen plastics) mag worden gebruikt bij evenementen, (buiten-)horecagelegenheden, strandrecreatievoorzieningen, etc.</i></p>

Punt: B_14_03	Pagina: 104	Hoofdstuk: Milieu - 14.1 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"De kwaliteit van de lucht, stilte, water, veiligheid en bodem is in Zeeland redelijk goed, maar voldoet nog niet overal aan de normen en dat wordt ook nog niet overal zo ervaren."	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Er is zonder twijfel vooruitgang geboekt in de afgelopen jaren op diverse gebieden die samengevat worden onder de noemer milieu. Met name luchtkwaliteit en (afval)waterkwaliteit is flink verbeterd. Daar staat tegenover dat door toename van mobiliteit, nieuwe en meer wegen, en verdergaande verstedelijking de lawaai- en lichtvervuiling zijn toegenomen. Dit heeft met name voor de fauna vaak geleid tot afname van aantallen en soortenrijkdom. Het voldoen aan wettelijke kwaliteitseisen is een minimumvereiste. Een provincie als Zeeland zou hogere ambities moeten hebben ten aanzien van milieu.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat de Provincie zich in dit visiedocument prestatiedoelstellingen oplegt die uitstijgen boven de wettelijke eisen. Er kunnen dan plannen gemaakt worden die leiden tot een continue verbetering van het milieu in Zeeland, wat goed is voor mens en natuur.</i></p>	

Punt: B_14_04	Pagina: 109	Hoofdstuk: Milieu - 14.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Om de emissie vanuit de sector scheepvaart terug te dringen heeft de Provincie Zeeland, samen met andere provincies, een verbod op varende ontgassen van benzeen en benzeenhoudende stoffen opgenomen in de Omgevingsverordening."	

Overweging NBV De Steltkluit	Het ontgassen van alle koolwaterstoffen kan leiden tot geurhinder, gevaar voor smogvorming, uitstoot van broeikasgassen of uitstoot van giftige en gevaarlijke stoffen in het algemeen. Het is zeer slecht voor het milieu en voor de volksgezondheid.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de Omgevingsverordening het ontgassen van alle chemische producten en brandstoffen verboden wordt in de Zeeuwse wateren.</i>

Punt: B_14_05	Pagina: 110	Hoofdstuk: Milieu - 14.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Door middel van actief zonebeheer en monitoring wordt zorggedragen dat het geluid zich niet onbeperkt uit kan breiden. Dit laat onverlet dat er hinder op kan treden van met name kortstondige hoge geluidsniveaus of tonaal en laag frequent geluid.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Wij hebben enkele zorgen bij deze doelstelling. Er moet een actief programma zijn om het geluid te reduceren. Met bedrijven moeten worden samengewerkt om hen te stimuleren om vaste geluidsbronnen als turbines, compressoren, ventilatoren, etc. met een geluidsniveau van boven de 80 dB, in een meerjarig programma te vervangen door geluidsarme apparaten, dan wel te voorzien van een geluidsomkapping. Ten tweede is het voor het welzijn en de gezondheid van de bevolking van belang dat met name tonaal en laagfrequent geluid beperkt wordt. Dit geluid draagt zeer ver en is permanent te horen in grote delen van Zeeuws-Vlaanderen en Walcheren.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de ambities, plannen en doelstellingen ten aanzien van geluid aangescherpt worden in de ZOV en dat bevoegde overheden in overleg met bedrijfsleven plannen maken om een significante reductie van geluid van bestaande bronnen te realiseren.</i>	

Punt: B_14_06	Pagina: 113	Hoofdstuk: Milieu - 14.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“In principe is het verboden om buiten een luchthaven op te stijgen of te landen met een luchtvaartuig. Onder voorwaarden kan een ontheffing voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik worden aangevraagd (TUG- ontheffing).”	
Overweging NBV De Steltkluit	Een nieuw fenomeen is het gebruik van ‘drones’ voor recreatieve doeleinden door particulieren. Er zijn in Nederland diverse gebieden gedefinieerd waar drone-gebruik is verboden, maar in Zeeland zijn er nauwelijks “No Fly Zones”. Desondanks heeft het gebruik van drones een schrik-effect voor vogels en kan het leiden tot verstoren of verjagen van vogels.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de provincie “No Fly Zones” voor drones vastlegt boven de Zeeuwse natuurgebieden en dit door middel van borden ook aangeeft ter plaatse.</i>	

Hoofdstuk 15: Natuur

Punt: B_15_01	Pagina: 116	Hoofdstuk: Natuur - 15.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Versterken van de verbinding tussen natuur en economie”	
Overweging NBV De Steltkluit	Wij hebben gemengde gevoelens bij een aantal bewoordingen in dit hoofdstuk. Bovenstaande formulering is bijvoorbeeld op meerdere manieren te interpreteren. Staat de natuur ten dienste van de economie? Elders in dit	

	<p>hoofdstuk lezen we ook: “Natuur en andere functies zijn meer verweven” en onder Natuurbeleving: “90% van de natuurgebieden is toegankelijk en beleefbaar”. Uit meerdere plaatsen in de tekst van de ontwerp Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 blijkt dat natuur en ook biodiversiteit geacht worden ten dienste te staan van de mens, als belevingsobject of ter versterking van de economie. Dit is een nutsdenken dat een risico met zich brengt.</p> <p>De natuur en biodiversiteit hebben hun eigen intrinsieke waarde en als mens moeten we die respecteren, al was het maar in ons eigen belang. Bescherming van de natuur en vergroten van biodiversiteit hebben niet tot doel de economie te versterken, of de mens te behagen, maar het is naast een ethische zaak, ook noodzakelijk om ecosystemen die vaak complex in elkaar zitten, te laten voortbestaan voor de toekomst. Het wegvallen van natuurruimte, van soortendiversiteit kan leiden tot problemen die uiteindelijk ook de leefbaarheid van de mens in zijn omgeving moeilijk maken. Het voert te ver om hier deze complexe systemen uit te leggen, maar wij hebben een groot probleem als de indruk gewekt wordt dat de natuur er is om de mens te dienen.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat de huidige teksten zodanig worden aangepast dat duidelijk wordt dat het de visie en de ambitie is om de natuur te beschermen en de biodiversiteit te vergroten aangezien dat uiteindelijk goed is voor de leefbaarheid van de Zeeland. Dat er economische voordelen zitten aan een goed natuurbeheer, dat natuurgebieden soms ook voor recreatie aantrekkelijk zijn, is absoluut waar, maar dit zijn slechts neveneffecten en niet de reden waarom Natuur een belangrijke bouwsteen is voor Zeeland (of waar dan ook in de wereld).</i></p>

Punt: B_15_02	Pagina: 117	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“Het verlies aan biodiversiteit in Nederland en zo ook de Zeeuwse biodiversiteit, is zelfs aanzienlijk groter dan elders in Europa en de wereld. In Nederland gaat het daarbij vooral om de biodiversiteit van duinen, de zandgebieden, binnen het agrarisch gebied en binnen het stedelijk gebied. Van de overige leefgebieden zijn de trends de afgelopen 10 jaar een verminderde afname of is zelfs sprake van een stabiele situatie. Dit na een decennialange afname.”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Door meerdere recente studies is er een zeer significante afname van insecten waargenomen, zowel soorten als de aantallen insecten zijn dramatisch gezakt met 75% in circa 30 jaar. Aangezien insecten de basis van vele ecosystemen en voedselketens zijn is deze trend zorgwekkend want dit gaat effecten hebben op andere soorten, zoals vogels. De enorme afname van insecten lijkt nu helemaal niet meegenomen te zijn in de ZOV.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat deze afname van de insecten opgenomen wordt in de beschrijving van de huidige situatie en hiervoor specifieke maatregelen voor biodiversiteitsherstel op te nemen.</i></p>	

Punt: B_15_03	Pagina: 117	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“De voornaamste oorzaak van biodiversiteitsverlies in de duinen is de hoge stikstofdepositie en verder spelen verdroging, verminderde dynamiek en een te klein oppervlak leefgebied een rol (relatie met verstoring door met name recreatie).”</p>	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Terecht wordt gesteld dat recreatie naast de chemisch-fysische factoren ook heeft bijgedragen aan de achteruitgang van de biodiversiteit. Dit moet indachtig gehouden worden bij het openstellen van natuurgebieden voor recreatie. Praktisch overal waar natuur toegankelijk wordt gemaakt voor (massa)recreatie</p>	

	<p>gaat de biodiversiteit achteruit en vermindert de natuurwaarde van de gebieden. Een kwantitatieve doelstelling om 90% van de natuur toegankelijk te maken, is daarom onverantwoord. We geven de voorkeur aan kwalitatieve doelstellingen op dit punt. Toegankelijkheid is op zich positief, zolang het niet resulteert in natuurschade en biodiversiteitsverlies. Dit betekent in de praktijk vaak dat recreatie in de vorm van wandelen, fietsen of paardrijden op beperkte schaal toegelaten kan worden, maar dat ongelimiteerde toegang, luidruchtige activiteiten en, vooral versturende recreatie verboden zouden moeten zijn in natuurgebieden. Vooraf moet bepaald worden hoe schade en misbruik vermeden zal worden. En als het alsnog optreedt, hoe er mee zal worden omgegaan.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor de 90% doelstelling voor toegankelijkheid los te laten en toegankelijkheid van natuurgebieden te laten bepalen door de (potentiële) natuurwaardes van een gebied en de behoeftes van de soorten die er voorkomen (of gewenst zijn).</i></p>

Punt: B_15_04	Pagina: 118	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"De waarde van duisternis voor deze natuurgebieden wordt zo beschermd."	
Overweging NBV De Steltkluut	Deze waarde wordt slechts beschermd als zij adequaat wordt gehandhaafd. Hetzelfde geldt voor alle andere aspecten die natuurgebieden bedreigen. Handhaving van de regels in natuurgebieden is momenteel zeer beperkt, met name in het toeristisch hoogseizoen.	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat overheden de handhaving van de regels in de natuurgebieden sterk verhogen, met name daar waar dit leidt tot schade aan kwetsbare en beschermde flora en fauna. Hier moeten meer middelen voor ter beschikking worden gesteld.</i></p>	

Punt: B_15_05	Pagina: 118	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Zo blijft het areaal aan houtopstanden behouden."	
Overweging NBV De Steltkluut	Wat kwantiteit betreft wordt er inderdaad niet ingeleverd door de uitvoering van houtkap. Wat niet vermeld wordt is dat de kwaliteit van nieuw bos erg laag is, dat door de manier van kappen vaak onnodig veel andere flora en fauna verwijderd wordt, en dat een periode van maximaal 3 jaar onnodig lang is.	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat de Zeeuwse overheden en gebiedsbeheerders hun huidige werkwijzen en protocollen herzien en verbeteren zodat onnodige beschadiging van overige flora en fauna in de bossen tot een minimum wordt beperkt. De provincie en andere overheden zouden een faciliterende rol moeten spelen en de diverse gebiedsbeheerders moeten stimuleren om deze herziening zo spoedig mogelijk uit te voeren.</i></p>	

Punt: B_15_06	Pagina: 118	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Handhaving van de natuurbescherming is door de Provincie via een overeenkomst belegd bij RUD Zeeland."	
Overweging NBV De Steltkluut	Zoals bovenstaand reeds gemeld vinden wij de handhaving in natuurgebieden onvoldoende. De RUD volgt op bij zware overtredingen, maar heeft de menskracht niet om handhavend op te treden tegen recreanten die zich in natuurgebieden te buiten gaan aan lichtere vergrijpen.	

Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat gekeken wordt of er door lokale overheden of de RUD “handhavers” voor dit soort lichtere vergrijpen en overtredingen kunnen worden opgezet. Vergelijkbare handhavers als er bijvoorbeeld in steden rondlopen voor het corrigeren van kleinere misstanden als fout parkeren, rust bewaren, corrigeren van onordelijk gedrag, etc.</i>
--------------------------	---

Punt: B_15_07	Pagina: 119	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Verspreid door het landelijk gebied ligt een enorm netwerk aan wegen en (binnen)dijken dat in potentie een positieve bijdrage kan leveren aan de biodiversiteit en de verbinding van leefgebieden van soorten. Een klein deel wordt ecologisch beheerd en hierin valt nog een hele slag te maken.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het melden dat nog een hele slag te maken is in het bermbeheer is een understatement. Bermen, dijken en sloten vormen samen met de akkerranden een waardevol netwerk voor de natuur. Ecologisch beheer door de gebiedsbeheerders, in het algemeen de Zeeuwse overheden, zou het verbinden van geïsoleerde biotopen enorm kunnen helpen. De huidige beheermethoden omvatten vaak het zogenaamde klepelen, wat een desastreuze methode is voor de natuur.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de plannen wordt opgenomen dat gemeentes, provincie en waterschap in Zeeland in de komende jaren zo snel mogelijk overstappen naar “ecologisch beheer” van hun gebieden en hun beheerplannen en werkwijzen aanpassen.</i>	

Punt: B_15_08	Pagina: 119	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het kan voor het beheer van de fauna in Zeeland nodig zijn uitzonderingen te maken op de wettelijke bescherming van soorten (zie onder Natuurbescherming).”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het is ons onduidelijk over welke soorten dit gaat en om welke redenen dit nodig zou zijn. Ook onder de paragraaf Natuurbescherming vonden geen toelichting hieromtrent. Voor zover bekend bij ons is het tot op heden slechts bij zeer hoge uitzondering noodzakelijk om de wettelijke bescherming op te heffen voor bepaalde soorten. Indien dit overwogen wordt dienen de wettelijke procedures gevolgd te worden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor deze zin uit de tekst te halen of transparant te melden om welke soorten het gaat en om welke redenen. Nu is er zeer ruime interpretatie van deze opmerking mogelijk.</i>	

Punt: B_15_09	Pagina: 120	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De wildbeheereenheden voeren het faunabeheer en de faunabeheerplannen uit.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Het zou goed zijn als de prestaties van de WBE’s kwalitatief beoordeeld zouden worden, niet slechts kwantitatief. Daarnaast is er tussen de verschillende provincies in Nederland nogal een verschil in het aantal ontheffingen dat wordt verleend voor afschot. Het zou goed zijn als de provincie Zeeland hier publiekelijk en transparant over rapporteert en zich spiegelt hieromtrent met ander provincies.	

Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat Provinciaal Faunabeheer transparant rapporteert over de door hen verstrekte ontheffingen voor afschot van fauna en hoe dit zich verhoudt tot andere provincies in Nederland.</i>
--------------------------	---

Punt: B_15_10	Pagina: 120	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Sinds 1 januari 2015 is een EU-Verordening van kracht betreffende de 'preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten."	
Overweging NBV De Steltkluit	Het gebeurt zeer regelmatig dat gebiedsbeheerders bij de inrichting of onderhoud van hun gebieden niet-inheemse soorten planten. Alhoewel dit in de meeste gevallen niet-invasieve soorten zijn, worden op deze manier wel exoten in Zeeland binnengebracht die in het algemeen niet bijdragen aan het plaatselijke ecosysteem (inheemse insecten kunnen er niets mee, vruchten worden door vogels verspreid en verdringen lokale soorten, etc.). Soms wordt hiermee zgn. ingespeeld op klimaatverandering, maar het versnelt de achteruitgang van bestaande lokale biodiversiteit.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat Zeeuwse overheden het planten van niet-inheemse soorten sterk ontmoedigen zowel bij organisaties, bedrijven als particulieren. Floron heeft voor het Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een praktisch programma ontwikkeld 'Tuin er niet in' dat hiervoor een uitstekende werkwijze en materialen aanreikt. https://www.floron.nl/tuinernietin</i>	

Punt: B_15_11	Pagina: 120	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Het gaat hier om het vergroten van de autonome vervlechting van natuur en biodiversiteit met andere (te ontwikkelen) functies."	
Overweging NBV De Steltkluit	Deze formulering is onduidelijk en lijkt voor velerlei uitleg vatbaar. Wij vermoeden dat hier gerefereerd wordt naar de beleidsnota Natuurvisie Zeeland 2017-2022. Daarin wordt gesproken over 'slimme natuurcombinaties': "[Dit zijn] initiatieven die tegelijkertijd de natuur én andere (maatschappelijke) functies versterken. Het gaat dan om functies als bijvoorbeeld zorg en welzijn, waterberging, waterzuivering en waterveiligheid, recreatie, landbouw, wonen, leefbaarheid, vestigingsklimaat, productie van hout en biomassa etc. Natuurcombinaties gaan uit van een wederkerig principe waarin de samenleving en natuur elkaar versterken. Door natuurcombinaties worden kansen in de natuurlijke leefomgeving benut en natuurlijke hulpbronnen duurzaam aangesproken" Alhoewel wij niet principieel tegen dit soort combinaties zijn, vinden wij wel dat dergelijke initiatieven goed op hun merites beoordeeld moeten worden. Zoals al eerder gesteld laat natuur zich niet makkelijk combineren met andere functies zonder dat deze daarbij aan waarde inboet.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de tekst onder dit hoofdstuk te verduidelijken met voorbeelden en op te nemen dat voor dit soort ontwikkelingen een goede evaluatie van ieder plan gemaakt zal worden waarbij het duidelijk moet worden dat uitvoering van deze functiecombinaties niet ten koste zal gaan van de natuurwaarde van bestaande gebieden.</i>	

Punt: B_15_12	Pagina: 121	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Om in 2027 volgens het Natuurakkoord het Natuurnetwerk Zeeland voltooid te hebben moet vanaf nu per jaar gemiddeld zo'n 100 ha nieuwe natuur worden gerealiseerd. Met het realisatietempo van gemiddeld zo'n 23 ha per jaar in de afgelopen zeven jaar wordt dat doel niet gehaald."	

	en "Verder moet nieuwe natuur tegenwoordig door grondeigenaren zelf (op vrijwillige basis) worden gerealiseerd, maar bestaat bij veel grondeigenaren nog onbekendheid over de (subsidie)mogelijkheden."
Overweging NBV De Steltkluit	Er is te weinig geld, te weinig kennis en capaciteit, en wat er is stoelt op vrijwillige medewerking. De provincie moet haar ambities vertalen naar concrete actieplannen om deze problemen aan te pakken. De eerste jaren was er wel ruimte om te investeren, nu moeten de andere bronnen gestimuleerd worden om de fakkel over te nemen.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat er concrete actieplannen worden gemaakt om het NNZ gerealiseerd te krijgen door bijvoorbeeld meer communicatie over de mogelijkheden van subsidiëring, crowdfunding, sponsoring vanuit het bedrijfsleven, etc.</i>

Punt: B_15_13	Pagina: 123	Hoofdstuk: Natuur - 15.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Ter ondersteuning van het kerndoel van de Zeeuwse natuurbeleving en –branding, is een traject gestart dat gericht is op (gezamenlijke) natuurbranding en communicatie (identiteit en vindbaarheid) en concrete (inrichtings)maatregelen ter bevordering van beleving, herkenbaarheid en toegankelijkheid."	
Overweging NBV De Steltkluit	Positief is zeker dat meer mensen de weg vinden naar en genieten van wat de natuur te bieden heeft. Het is echter een precair evenwicht waarbij er niet vanzelfsprekend van uit mag worden gegaan dat natuur iets is om 'te consumeren' en wat je kunt 'branden'. Natuur kan gebruikt worden voor het 'verkopen' van Zeeland als aantrekkelijke provincie. Wij zijn zoals al eerder betoogd echter tegen het automatisch vergroten van de toegankelijkheid van de natuur als dit ten koste gaat van de natuurwaarde van een gebied.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de tekst te herformuleren en "toegankelijkheid" te verwijderen. Ook moeten de noodzaak en vooral de gevaren van inrichtingsmaatregelen geëvalueerd worden op hun bijdrage aan de natuurbescherming alvorens besloten wordt tot uitvoering.</i>	

Punt: B_15_14	Pagina: 124	1. Hoofdstuk: Natuur - 15.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Actie 1.2 Opstellen routekaart Biodiversiteit. De komende tijd zal een Routekaart Biodiversiteit worden opgesteld. Hierin een stappenplan voor de korte en lange termijn als hulpmiddel bij het oplossen van de biodiversiteitscrisis."	
Overweging NBV De Steltkluit	Het is ons onduidelijk op basis waarvan de "routekaart" wordt opgesteld een toelichting daarop is wenselijk.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de tekst wordt opgenomen hoe en op basis waarvan de Routekaart Biodiversiteit wordt ontwikkeld. Tevens bieden we onze kennis en expertise aan bij de ontwikkeling van deze routekaart voor de regio Oost-Zeeuws-Vlaanderen.</i>	

Punt: B_15_15	Pagina: 124	Hoofdstuk: Natuur - 15.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Rond voor verzuring gevoelig gebied gelden beperkingen voor uitbreiding of nieuwvestiging van veehouderij."	

Overweging NBV De Steltkluit	Op p. 88 in Deel B wordt gesteld: “Nieuwvestiging en omschakeling naar intensieve veehouderijen is uitgesloten. Bestaande intensieve veehouderijbedrijven verduurzamen en krijgen onder voorwaarden daarvoor gelimiteerde ontwikkelingsruimte waarbij aandacht is voor milieu en omgeving.” In het hoofdstuk Landbouw lijken de beperkingen die opgelegd worden aan de veehouderij, groter dan hier vermeld. Naar onze mening moet intensieve veehouderij inderdaad worden ontmoedigd, omdat de resulterende milieuproblematiek en belasting van Natura 2000-gebieden tot de grootste uitdagingen voor Nederland behoren.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de teksten identiek te maken en ook hier te bevestigen dat eventuele groeiplannen voor niet-intensieve veehouderijbedrijven niet gestimuleerd zullen worden en slechts onder strikte milieu- en omgevingseisen kunnen worden gerealiseerd.</i>

Punt: B_15_16	Pagina: 127	Hoofdstuk: Natuur - 15.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Verdere versnelling kan mogelijk behaald worden door zelf percelen aan te kopen plus eventueel in te richten en op de markt te zetten.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Het is ons onduidelijk wat bedoeld wordt met ‘op de markt te zetten’. Is het de bedoeling dat overheden nieuwe natuurgebieden nadat ze ontwikkeld zijn weer gaan verkopen aan gebiedsbeheerders of ook aan particulieren? Zo ja, welke criteria en eisen worden daarbij dan gesteld in de verkoop?	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat duidelijk wordt aangegeven aan wie de nieuwe natuurgebieden verkocht gaan worden en onder welke beheercondities, eisen omtrent toegankelijkheid, etc.</i>	

Punt: B_15_17	Pagina: 128	Hoofdstuk: Natuur - 15.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het beleid dat 90% van de natuurgebieden toegankelijk en beleefbaar moet zijn, wordt gecontinueerd.”	
Overweging NBV De Steltkluit	De doelstelling van 90% is zeer hoog. Wij hebben ook geen referenties uit het verleden kunnen vinden waarin gesproken wordt van een dergelijke doel (Nota Toegankelijkheid Zeeuwse Natuurgebieden” (PDF: https://tinyurl.com/hxxczaes_?). Ook is ons niet duidelijk waarop dit target is gebaseerd en hoe het daadwerkelijk gemeten wordt. Wel weten wij uit ervaring dat het toegankelijk maken van natuurgebieden in vele gevallen leidt tot achteruitgang van de natuurwaarde van deze gebieden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor om de doelstelling van 90% te verwijderen, en per gebied te in overleg met ecologen en andere belanghebbenden te bezien onder welke voorwaarden een gebied eventueel toegankelijk gemaakt kan worden, en welke mitigerende maatregelen in zulke gevallen nodig zijn.</i>	

Punt: B_15_18	Pagina: 129	Hoofdstuk: Natuur - 15.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Ook de natuur is aan verandering onderhevig. Inzet moet zijn een natuur die ook voor de volgende generaties is geborgd. Daarbij dient de absolute kernnatuur beschermd te blijven.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Het begrip “kernnatuur” is niet bekend bij ons. Wat wordt hiermee bedoeld en hoe is het gedefinieerd? Het maken van deze opmerking lijkt te suggereren dat er ook natuur is die mag verdwijnen, wat in strijd is met de ambities van Nederland, de provincie Zeeland en wettelijke verplichtingen.	

Voorstel ter verbetering	<i>Wij vragen dit begrip “kernnatuur” te definiëren en duidelijk te maken, dat in Zeeland natuur beschermd wordt. Kernnatuur of anderszins.</i>
--------------------------	--

Hoofdstuk 16: Watersystemen

Punt: B_16_01	Pagina: 130	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Gezond water: Grond- en oppervlaktewater zijn van goede kwaliteit en aanvulling en onttrekking zijn blijvend in balans.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Door onttrekking van grondwater is er al vele jaren sprake van een significante onbalans. Dit dreigt nog veel erger te worden door al de putten die overal worden geslagen. Met name de laatste jaren is het aantal diepdrains sterk toegenomen (zie grafiek op pag. 205). De verwachting is dus dat de onbalans de komende jaren sterk zal toenemen. Een aantal van deze diepdrains ligt op de rand van natuurgebieden en veroorzaakt daar grote watertekorten en draagt bij aan het verdwijnen van biotopen en kwetsbare soorten in die gebieden. Gebruikers van deze diepdrains leggen feitelijk een beslag op zoet water voor hun eigen gewin, terwijl het water dat onttrokken wordt niet hun eigendom is. Dit is een praktijk die aangepakt moet worden, zeker op die locaties waar natuurgebieden schade lijden door deze praktijken.	
Voorstel ter verbetering	<i>In overleg met het waterschap wordt het slaan van diepdrains opgeschort in afwachting van completering van het Zeeuws Deltaplan Zoete Wateren en completering van de plannen in het kader van Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR). Tevens dienen studies te worden opgestart om plannen te maken hoe het grondwaterpeil in de Zeeuwse natuurgebieden geregeld kan worden op basis van het benodigde peil voor die gebieden.</i>	

Punt: B_16_02	Pagina: 131	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Verzilting, (diffuse) verontreinigingen, verstedelijking en toename van het aantal systemen en constructies in de ondergrond en het aantal doorboringen van scheidende lagen in de ondergrond vormen risico's voor de kwaliteit van het grondwater.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Zeeland is een zogenaamd “Water-stressed Region” omdat we een tekort hebben aan zoet water. Prijsstelling van water, het al dan niet toestaan van onttrekking van grote hoeveelheden grondwater, de wijze van gebruik van grondwater en zoetwater in beregeningsinstallaties zijn middelen om het watermanagement te beïnvloeden.,	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de provincie actie onderneemt tezamen met het waterschap om verduurzaming van de Zeeuwse watersystemen en vermindering van waterverbruik bij zowel groot- als kleinverbruikers te stimuleren. Er zou in deze visie en met name in de actieplannen meer gedaan moeten worden om dit te realiseren.</i>	

Punt: B_16_03	Pagina: 131	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het Waterschap stemt het waterbeheer af op de gebiedsfuncties door invulling te geven aan het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR), als bouwsteen voor vast te stellen peilbesluiten. Dit traject is in de periode tot 2021 voor de gehele provincie doorlopen en uitvoering van bijbehorende inrichtingsmaatregelen loopt door tot 2027. Ondertussen neemt, als gevolg van	

	extremere weerspatronen, de behoefte aan bescherming tegen zowel wateroverlast als -tekort toe. Dit kan betekenen dat eerder gemaakte keuzes opnieuw tegen het licht gehouden moeten worden. In bouwsteen 25 Klimaatadaptatie wordt hier verder op ingegaan.
Overweging NBV De Steltkluit	Het GGOR dient opnieuw bijgesteld te worden. De agrarische sector wenst vroeger in het jaar dan in het verleden met zeer zwaar materieel het land op wenst te gaan, waardoor de vraag om waterpeilen te verlagen eerder komt. In de praktijk blijkt dat de belangen van de natuur onvoldoende in de evaluaties wordt meegenomen en veel natuurgebieden al in het voorjaar uitdrogen. Dit leidt dan weer tot flora die niet in bloei komt, insecten en vlinders die geen voedsel kunnen vinden en een sterke achteruitgang van de kwaliteit van de natuurgebieden.
Voorstel ter verbetering	<i>Zoals ook in het vorige punt betoogd is er urgent behoefte aan plannen om watersystemen in en nabij natuurgebieden beter te beheren. De belangen van de natuur dienen in deze plannen te worden meegenomen. Er zijn in de meeste gevallen oplossingen, technisch of anderszins voorhanden, maar vaak ontbreekt het aan de wil of de middelen om deze te implementeren. Wij verzoeken de Provincie om samen met het Waterschap een actie te ondernemen in het realiseren van deze oplossingen om te voorkomen dat de natuurgebieden nog verder achteruitgaan.</i>

Punt: B_16_04	Pagina: 131	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Door aanleg van een gescheiden riolering worden de vuil- en schoonwater afvalwaterstromen zoveel mogelijk gescheiden."	
Overweging NBV De Steltkluit	Gebruik van grijs water (regenwater) voor die toepassingen waar dat kwaliteits-technisch mogelijk is, een goede eerste stap naar verduurzaming van ons waterverbruik. Zeeland als "water-stressed region" zou voorop moeten lopen met het stimuleren van dit soort initiatieven.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat prioriteit gegeven wordt aan het ontwikkelen van beleid en stimuleringsmaatregelen om gebruik van grijs water te bevorderen.</i>	

Punt: B_16_05	Pagina: 131	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Rijk, provincie, waterschap en gemeenten voorkomen verontreiniging van oppervlakte- en grondwater met behulp van voorschriften en regels."	
Overweging NBV De Steltkluit	Voorschriften en regels dienen echter nageleefd te worden en controle op naleving is in het algemeen beperkt tot grote ondernemingen. Naleving en handhaving van kleinere ondernemingen vindt zelden plaats.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de RUD steekproefsgewijs controles uitvoert of ook kleinere ondernemingen daadwerkelijk de regels naleven.</i>	

Punt: B_16_06	Pagina: 133	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"De zoetwaterbeschikbaarheid in Zeeland is van oudsher beperkt, wat sturend is geweest voor het landgebruik. Aansluiten bij die historische indeling biedt kansen voor effectief waterbeleid en landschapsversterking."	
Overweging NBV De Steltkluit	Deze formulering is onduidelijk voor ons. Er dienen concrete en uitvoerbare plannen te komen om op korte termijn resultaten te boeken. Doorgaan zoals de afgelopen decennia is met de huidige watervraag van Zeeland geen optie meer.	
Voorstel ter verbetering	<i>Een toelichting van wat hiermee bedoeld wordt zou een en ander kunnen verhelderen. Wij stellen zoals eerder aangegeven voor dat er initiatieven worden genomen om te komen tot betere watersystemen, waterbeheer,</i>	

	<i>vermindert watergebruik, hergebruik van zoet afvalwater en ook om het onttrekken van grondwater te beperken.</i>
--	--

Punt: B_16_07	Pagina: 133	Hoofdstuk: Watersystemen - 16.4 Afwegingsfactoren voor de uitvoering
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Beschikbaarheid en aanvoer van water van buiten Zeeland is afhankelijk van nationale prioritering en ontwikkelingen in het hele internationale stroomgebied."	
Overweging NBV De Steltkluut	Deze vaststelling geeft opnieuw aan hoe urgent het is dat de waterproblematiek in Zeeland wordt aangepakt. Met het oog op de ontwikkelingen die klimaatverandering zal brengen voor Zeeland is een brede kijk op dit onderwerp noodzakelijk. Dit dient meer fundamenteel te gebeuren, bijvoorbeeld : is het op lange termijn verstandig om aardappelen en bieten te willen telen plaatsen waar onvoldoende zoet water beschikbaar is? Zeeland moet drastisch andere wegen inslaan om in de toekomst over voldoende water ter beschikking te hebben.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat Provincie en Waterschap een versnelling aanbrengen bij de ontwikkeling en verdieping van hun langetermijnvisie. In deze visie moeten niet alleen de economische belangen worden meegenomen, maar moeten ook de behoeftes van de natuur als uitgangspunt worden beschouwd. De urgentie om dit aan te pakken is hoog en plannen moeten versneld gemaakt en gerealiseerd worden om de reeds aanwezige onbalans zo snel mogelijk te corrigeren.</i>	

Hoofdstuk 19: Havens en Bedrijven

Punt: B_19_01	Pagina: 146	Hoofdstuk: Havens en bedrijven - 19.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Vraag en aanbod van bedrijventerreinen zijn op elkaar afgestemd en er is sprake van een zorgvuldig ruimtegebruik. Binnen die randvoorwaarden biedt de ruimtelijke reservering op de Westelijke Kanaaloever mogelijkheden voor uitbreiding."	
Overweging NBV De Steltkluut	Het lijkt ons vooralsnog niet nodig de Westelijke Kanaaloever te veranderen naar industriegebied. Dat is opnieuw habitat verlies voor flora en fauna. Op de oostzijde van het kanaal Gent-Terneuzen, op het terrein 'Mosselbanken', en op het huidige Dow Chemical-terrein is nog veel ruimte beschikbaar en staan ook nog reeds gestopte fabrieken, waarvan de grond na sloop hergebruikt kan worden voor nieuwe fabrieken. Ook in Sas van Gent is nog veel industriegrond beschikbaar voor eventuele nieuwbouw. Zolang er in de Kanaalzone nog steeds ongebruikte industriegrond is, mag de Westelijke Kanaaloever niet omgezet worden in industriegebied.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor op te nemen in de visie dat de verandering van zonering van de westelijke kanaaloever slechts dan gebeurt als alle overige gronden in de Kanaalzone in gebruik zijn door opererende industrie.</i>	

Punt: B_19_02	Pagina: N/A	Hoofdstuk: Havens en bedrijven
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Wij hebben in dit hoofdstuk geen verwijzing gevonden omtrent plannen voor 'tijdelijke natuur' op braakliggend industriegebied.	
Overweging NBV De Steltkluut	Veel industriegebieden zijn niet volledig in gebruik en hebben nog braakliggende percelen. Aangezien hier vaak weinig mensen komen kan zich hier soms zeer interessante natuur vormen met interessante soorten vanuit een	

	<p>biodiversiteitsoogpunt. Beheerders van deze braakliggende percelen hebben hier op zich geen problemen mee in de meeste gevallen, maar zijn beducht dat de aanwezigheid van (beschermde) soorten kan gaan leiden tot vertragingen als de percelen toch gebruikt gaan worden in de toekomst.</p> <p>Het benoemen van dit soort gebieden tot “tijdelijk natuurgebied” geeft de aanwezige flora en fauna de gelegenheid zich voort te planten, uit te zaaien, of nageslacht te maken waar overige natuur in de regio van kan profiteren.</p> <p>Wanneer overheden, in overleg met terreinbeheerders van deze percelen, en de NBV’s afspreken dat dergelijke gebieden als “tijdelijke natuurgebieden” aangewezen worden, dan kan worden vastgelegd dat er geen belemmeringen worden opgelegd wanneer de gebieden weer gebruikt gaan worden. In zo’n situatie zal in overleg met de NBV gekeken worden hoe eventueel aanwezige beschermde of kwetsbare soorten overgebracht kunnen worden naar een alternatieve habitat elders in de regio.</p>
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat overheden samenwerken met beheerders van bedrijventerreinen om ‘tijdelijke natuurgebieden’ te identificeren, te documenteren, en regels omtrent het beëindigen van het ‘tijdelijke natuurgebied’ vast te leggen. Als dit reeds een bestaand programma is, vragen we dit in de omgevingsvisie te vermelden en effectieve voortzetting te borgen.</i></p>

Punt: B_19_03	Pagina: N/A	Hoofdstuk: Havens en bedrijven
Tekst in huidig ontwerp ZOV	Wij hebben in dit hoofdstuk geen verwijzing gevonden omtrent plannen voor ecologisch natuurbeheer in industriegebieden.	
Overweging NBV De Steltkluut	<p>Veel industriegebieden hebben grote stukken ‘groen’ in de vorm van groengordels, braakliggende terreinen of bermen, oevers, etc. Doordat er vaak relatief weinig mensen komen op deze plaatsen is de ervaring dat hier vaak zeer bijzondere flora en fauna soorten voorkomen of potentieel kunnen voorkomen. Door onderhoud en beheer (maaien, etc.) in deze groenstroken ecologisch uit te voeren kunnen deze locaties zich ontwikkelen tot kleine ‘natuurstroken’ met hoge natuurwaarden en unieke biodiversiteit zonder dat dit negatieve consequenties heeft voor de lokale bedrijvigheid of bedrijfsvoering.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor dat gestimuleerd wordt dat beheerders van bedrijventerreinen ecologisch beheer gaan toepassen op hun gebieden.</i></p>	

Hoofdstuk 20: Recreatie en Toerisme

Punt: B_20_01	Pagina: 157	Hoofdstuk: Recreatie en toerisme - Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	<p>“De huidige economische crisis als gevolg van de coronamaatregelen onderschrijft het belang van een toekomstbestendige sector die flexibel kan inspelen op veranderingen. Deze crisis toont ook het belang van inzicht in onze gasten en de impact van bezoekersstromen op natuur/landschap, economie en leefbaarheid. Door deze informatie weten we of de bestemming Zeeland in balans is en welke toekomstige ontwikkelopgaven er zijn. Er is sprake van een markt die sterk onder invloed staat van externe factoren. Een recente ontwikkeling is dat bedrijven worden overgenomen door (internationale) investeringsmaatschappijen die zich primair richten op rendement. Dit kan ten koste gaan van de maatschappelijke meerwaarde en investeringen in de (omgevings-)kwaliteit. Bovendien kan het leiden tot meer eenvormigheid van het toeristisch product”</p>	

Overweging NBV De Steltkluut	De impact van de bezoekersstromen op natuurgebieden is momenteel zeker niet in balans. Er is al jaren een achteruitgang te constateren in die gebieden waar bezoekers vrijelijk worden toegelaten. Tijdens de corona crisis zijn er voor bepaalde gebieden zelfs extra maatregelen genomen om de grote toestroom van bezoekers te segmenteren, en zo voldoende rust in gebieden te kunnen behouden. Vanwege het sluiten van horeca gelegenheden zagen we overmatig gebruik van natuur ruimte als ontmoetings- en verblijfsplek, met veel vertrappeling, zwerfvuil, open vuren en nachtelijk kamperen, loslopende honden tot gevolg. Op de kreken zagen we veel gemotoriseerde en luidruchtige boten. Bij elke toegang tot natuur hoort daarom ook toezicht ten behoeve van het volgen van de voorschriften.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat er bezoekersvrije gebieden worden aangeduid, waar de natuur enkel van afstand te bekijken is. Ook moeten concrete rustgebieden voor flora en fauna worden aangewezen zodat van daaruit herstel van verloren gebieden kan plaatsvinden.</i> <i>Voorzie toezicht op het naleven van de voorgeschreven toegangsregels en maak hier middelen voor vrij.</i>

Punt: B_20_02	Pagina: 158	Hoofdstuk: Recreatie en toerisme - 20.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Een positieve trend is te zien binnen de funsporten (op en aan het water), waar al enige tijd een stijging gaande is (verdrievoudiging van het kitesurfen in 10 jaar tijd). Dankzij de toegankelijke deltastructuur zijn er mogelijkheden om verschillende funsporten (kitesurfen etc.) te beleven. Dat is uniek en het kan het watersportimago versterken.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Inderdaad ontstaat er bij gunstig weer langs de Oesterdam en Grevelingendam, maar ook op andere locaties, een enorme drukte. Daarbij wordt echter ook regelmatig gesurft waar het niet mag, Het gevolg hiervan is dat vogels verjaagd worden en vaak kwetsbare natuur beschadigd wordt (rietkragen e.d.). Wij zijn daarom minder enthousiast dan de opstellers van de visie over deze ontwikkeling en zien een urgente behoefte voor strengere regulering en handhaving.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat met name voor dit soort sporten aparte locaties worden gerealiseerd, die niet ten koste gaan van de natuur en de (breed)vogellocaties in de deltawateren. Dergelijke plannen zouden op hun natuurimpact beoordeeld moeten worden en alleen moeten worden uitgevoerd als er geen ruimte verloren gaat voor de natuur. De plekken in de deltawateren waar broedvogels en andere kwetsbare of zeldzame diersoorten zich bevinden, zouden juist wettelijk beschermd moeten worden en duidelijk afgezet voor (toeristisch) bezoek vanaf het water of op de oevers.</i> <i>Verder achten wij het noodzakelijk dat een strengere handhavingsbeleid wordt toegepast.</i>	

Punt: B_20_03	Pagina: 160	Hoofdstuk: Recreatie en toerisme - 20.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De toeristische infra en toegankelijkheid van alle verschillende vormen van activiteiten en routes (wandelen, fietsen, ruiterspaden, MTB etc.) is in de basis op orde en het beheer en onderhoud, ook van de routeinformatie, is van een goede kwaliteit. Als routes (tijdelijk) worden onderbroken, moet altijd een alternatief worden geboden zodat het netwerk in stand blijft. De fysieke toegankelijkheid voor iedereen, ook voor mindervaliden, wordt vanzelfsprekend. Dit geldt niet alleen voor de kust, maar ook voor de andere	

	delen van Zeeland. Conflicten door drukte op routes of gecombineerd gebruik door wandelaars en fietsers worden voorkomen. Dit vraagt om maatwerk omdat de problemen en oplossingen per locatie verschillen.”
Overweging NBV De Steltkluut	Gecombineerde routes beperken nog enigszins de druk op de natuurgebieden. Door alles verder op te splitsen blijft er geen ruimte voor natuur over.
Voorstel ter verbetering	<i>Scheiden van paden per type ‘gebruiker’ mag niet leiden tot achteruitgang van de ruimte voor de natuur. Wij stellen dan ook voor om deze tekst aan te passen.</i>

Punt: B_20_04	Pagina: 163	Hoofdstuk: Recreatie en toerisme - 20.3 Acties om doelen te realiseren.
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Deze ontwikkelstrategie gaat uit van een integrale en gebiedsgerichte aanpak op lokaal niveau. Hierdoor ontstaat ook ruimte voor eventuele uitbreiding van aanbod, maar altijd in balans met de omgeving. Als groei van het toerisme immers niet in balans is met de omgeving, leidt dat tot lokaal afnemend maatschappelijk draagvlak.”	
Overweging NBV De Steltkluut	Wij vinden het zoeken naar de balans inderdaad het belangrijkste in dit verband, maar hebben zorgen omtrent waar de balans gevonden wordt. In de balans moet niet alleen het draagvermogen van bewoners meegenomen worden, maar moeten ook de natuurbelangen meewegen. Te vaak zien we al dat natuur verdwijnt doordat gebieden opengesteld en toegankelijk gemaakt worden voor (dagjes)toeristen. Kwetsbare soorten verlaten de gebieden vanwege de drukte, broedplaatsen verdwijnen, natuurgebieden raken vervuild door achtergelaten afval van bezoekers, kwetsbare of beschermde flora wordt vertrappeld of zelfs uitgegraven. Het is ontegenzeggelijk waar dat een van de aantrekkelijke kanten van Zeeland als toeristische bestemming ligt in de natuur. Wij hebben echter ook een plicht om die natuur te beschermen Anderzijds constateren we een trend om allerhande niet noodzakelijke activiteiten onder te brengen in natuurgebieden. Zo zien we bijvoorbeeld steeds meer fietscrosspaden, natuurspeeltuinen en “voedselbossen”, etc. verschijnen. Deze activiteiten zouden niet in kwetsbare of unieke gebieden moeten plaatsvinden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij vragen dat de beoordeling van de natuurwaarde van gebieden die toegankelijk worden gemaakt voor toerisme, wordt meegenomen in de planvormingsfase en dat kwetsbare gebieden gesloten blijven. Natuurgebieden hebben vele kwaliteiten en deze zijn niet altijd te combineren met toerisme of sportieve activiteiten. Verder zou het goed zijn om natuurbeschermingsverenigingen te betrekken in de planvorming rond vergroting of verandering van recreatie- en toeristische gebieden. Wanneer gebieden toegankelijk worden gemaakt voor recreatie en toerisme zou minimaal een natuurcompensatie elders moeten plaatsvinden om verloren gegane natuurwaarde te compenseren.</i>	

Punt: B_20_05	Pagina: 163 - 164	Hoofdstuk: Recreatie en toerisme - 20.3 Acties om doelen te realiseren.
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Om de aantrekkelijkheid van Zeeland als bestemming te behouden, óók met de verwachte toename van het aantal gasten, zetten we in op kwaliteit en flexibiliteit. We zoeken naar verrassende oplossingen in plaats, vorm en tijd, die	

	zorgen dat er ruimte wordt gevonden voor de toename van het aantal gasten zonder dat het ten koste gaat van de omgeving”
Overweging NBV De Steltkluit	Wij zijn er niet van ook huiverig voor de toename in de recreatie en toerisme als ontwikkeling. ‘Zeeland wants to have its cake and eat it too’. We kampen nu al met ruimtegebrek en achteruitgang van de natuur in Zeeland. Zie ook p. 166: “Veiligstellen, robuuster maken en ontwikkelen van het Zeeuwse Natuurlijk Kapitaal, als belangrijkste onderscheidende factor is essentieel zodat toekomstige generaties hier van kunnen blijven genieten en van kunnen leven.” Er moeten keuzes gemaakt worden en prioriteiten gesteld worden. Doorgaan met schaalvergroting leidt onherroepelijk tot verdere achteruitgang van de natuur in de provincie en daarmee tot verminderde aantrekkelijkheid van de provincie voor zijn bewoners en voor toeristen. Er zijn grenzen aan de groei en juist die grenzen helder stellen biedt kwaliteit. Zowel voor de natuur alsook voor bewoners en toeristen.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de komende jaren de provincie in de studie “Bestemming Zeeland 2030” ook nadrukkelijk meeneemt wat de gevolgen zijn van een verdere uitbreiding of verplaatsing van de toeristische activiteiten voor de natuurwaarde van Zeeland. Deze effecten zouden beoordeeld moeten worden in een MER en aanbevelingen van de MER hieromtrent moeten worden opgenomen in planologiediscussies.</i>

Hoofdstuk 22: Visserij

Punt: B_22_01	Pagina: nvt	Hoofdstuk: Visserij – Passende Beoordeling (Buro Bakker)
Tekst uit Passende Beoordeling door buro bakker	“Wat betreft de ambities voor de visserij liggen de verantwoordelijkheden voor het realiseren van de ambities vooral bij de visserijsector. De sector staat de komende jaren voor grote uitdagingen ten aanzien van verduurzaming, eerlijke verdeling van visgronden en innovatie. Het is belangrijk dat dit niet geheel aan de sector wordt overgelaten, maar dat provincie, ministeries en ngo’s in het proces betrokken worden. Hiermee kan beter worden geborgd dat maximaal rekening wordt gehouden met natuurwaarden, bijvoorbeeld door locaties slim te kiezen en kwetsbare gebieden te ontzien”	
Overweging NBV De Steltkluit	Deze aanbeveling van Buro Bakker is zeer terecht en geldt naar onze mening voor alle sectoren en de bouwstenen uit de ZOV. Pas door uitdagingen vanuit meerdere standpunten te bekijken en de expertise van alle belanghebbenden erin te betrekken kan een optimaal en gebalanceerd eindresultaat worden bereikt.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de Provincie in het maken en uitvoeren van plannen alle betrokken partijen, maar zeker ook de natuurorganisaties erbij betreft en daarbij de vinger stevig aan de pols houdt om natuurwaarden zoveel mogelijk te borgen en kwetsbare gebieden te beschermen.</i>	

Hoofdstuk 23: Duurzame Energie

Punt: B_23_01	Pagina: 182	Hoofdstuk: Duurzame Energie - 23.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Energie uit water, zoals het benutten van de kracht van het getij, heeft potentie maar vraagt nog veel doorontwikkeling.”	

Overweging NBV De Steltkluit	Terecht wordt gesteld dat energie uit water nog veel ontwikkeling behoeft. Toch is Zeeland een van de uitgelezen locaties in Nederland om dit potentieel te gebruiken. Er zijn in het verleden ook al enkele proeven gedaan en het zou goed zijn naar onze mening om dit actief vanuit de provincie te ondersteunen en te faciliteren waar mogelijk.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat Zeeland nauw blijft samenwerken met universiteiten en wanneer mogelijk met commerciële partijen om potentiële projecten rond energie uit water te blijven faciliteren.</i>

Punt: B_23_02	Pagina: 182	Hoofdstuk: Duurzame Energie - 23.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Voor windenergie op land is concentratie van de windturbines op een aantal locaties het uitgangspunt, om de ruimtelijke impact te beperken. Deze locaties bevinden zich op of bij grootschalige industrieterreinen en op en bij grootschalige infrastructurele werken.	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Een probleem dat zich bij het onder windmolens voordoet is dat regelmatig zeldzame en beschermde vogels dood worden geslagen door hun wieken. Gezien haar geografische ligging is Zeeland een provincie waar veel vogelbewegingen plaatsvinden en er zijn dan ook al veel incidenten gerapporteerd in de afgelopen jaren. We zouden dan ook voorstander zijn om in het geval van extra windmolens in elk geval aan de volgende eisen te voldoen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er wordt door onderzoek vastgesteld dat nieuwe windmolens niet geplaatst worden op locaties die liggen op de trekroutes van vogels. • Windmolens worden voorzien van een zwarte wiek • Windmolens worden voorzien van een “stopbeveiliging” die vogels detecteert en dan de wieken vertraagt. <p>Deze eisen zouden niet alleen voor nieuw te plaatsen windmolens, maar ook voor bestaande molens verplicht moeten worden gesteld.</p> <p>Er zijn overigens ook momenteel grootschalige proefprojecten met windmolens zonder wieken waarbij de energie wordt opgewekt uit trillingen van de mast. Dit heeft uiteraard ook als voordeel dat vogels niet gedood kunnen worden door deze molens. De proefprojecten lopen in Spanje en in Nederland (Rotterdam) en zouden wellicht ook interessant kunnen zijn voor Zeeland.</p>	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de provincie bovenstaande eisen ten aanzien van windmolens opneemt om te implementeren in haar plannen voor zowel nieuw te bouwen windmolens als de bestaande op land gebouwde windmolens. Verder verzoeken wij de provincie te onderzoeken of alternatieve windmolenprojecten (molens zonder wieken zoals hierboven genoemd) een alternatief zou kunnen zijn voor de provincie Zeeland.</i>	

Punt: B_23_03	Pagina: 182	Hoofdstuk: Duurzame Energie - 23.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“...het is ook mogelijk om enkele extra projecten toe te voegen (zie kaart, bron: RES 1.0). Hiermee wordt ruimte geboden om de realisatie van de duurzame energie ambitie mogelijk te maken..”	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Additionele locaties voor windmolens op land gaat de “verrommeling” van het Zeeuwse landschap verder vergroten. Er zijn alternatieven mogelijk en deze zouden zeer zeker onderzocht moeten worden alvorens overgegaan wordt tot bijbouwen van windmolens op nieuwe locaties. Te denken valt in deze aan bijvoorbeeld de andere genoemde duurzame energiebronnen, aan het gebruik van de industriële restwarmte in bijvoorbeeld Terneuzen, Vlissingen,</p>	

	Middelburg, de Kanaalzone, etc. Het vergroten van de geplaatste capaciteit van de molens die er al vele jaren staan (op dezelfde locatie) kan overwogen worden als hierbij de visuele aspecten en de natuurbescherming niet verder benadeeld worden. Betere isolatie van het huidige woningbestand zou gestimuleerd moeten worden.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat de provincie in haar plannen opneemt om een studie uit te voeren naar alternatieven voor additionele windmolenlocaties, het gebruik van restwarmte uit de Zeeuwse Industrie en het stimuleren van verduurzaming van het Zeeuwse woningbestand.</i>

Punt: B_23_04	Pagina: 184	Hoofdstuk: Duurzame Energie - 23.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Hiermee wordt ruimte geboden voor zonne-energie, maar wel met behoud van omgevingskwaliteit, zorgvuldig ruimtegebruik en behoud van de agrarische functie van gronden in het buitengebied.”	
Overweging NBV De Steltkluit	<p>Additionele zonnepanelen lijkt een goede alternatieve energiebron. Wij ondersteunen het beleid van de provincie in deze, met name in de toepassing van meervoudige functies. Zonnepanelen op opslagloodsen, daken, kassen, etc. Wij stellen ook vast dat veel boerenschuren nog veel ruimte hebben voor additionele panelen, maar dat (agrarische) ondernemers vaak opzien tegen de investeringskosten, de verzekeringskosten, etc. Het zou zeker de moeite zijn om met dergelijke ondernemers te onderzoeken welke constructies voor hen wel interessant kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld het “verhuren” van ruimte aan een commerciële exploitant, of een ondersteuningsregeling vanuit de provincie die eventuele problemen voor hen ondervangt.</p> <p>Wij zien het plaatsen van zogenaamde zonneparken als onwenselijk omdat dit in veel gevallen ten koste gaat van natuur met name de flora. Ook blijkt vaak dat buitenlandse ondernemers deze parken willen plaatsen, gebruikmakend van belasting- en subsidieconstructies waardoor (Zeeuwse) landbouwgrond verloren gaat.</p>	
Voorstel ter verbetering	<p><i>Wij stellen voor in de visie op te nemen dat de provincie een beleid gaat uitstippelen dat het voor ondernemers aantrekkelijk maakt om hun dakruimte ter beschikking te stellen voor de plaatsing van zonnepanelen, dan wel hen te helpen met het zelfstandig maximaal benutten van hun beschikbare dakoppervlak.</i></p> <p><i>Wij vragen om het plaatsen van zonneparken te vermijden.</i></p>	

Punt: B_23_05	Pagina: 184	Hoofdstuk: Duurzame Energie - 23.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Diverse studies laten zien dat het potentieel aan beschikbare biomassa in Zeeland beperkt is. Het is mogelijk om op grote schaal biomassa via de Zeeuwse diepzeehavens te importeren, maar dit is niet onomstreden. Houtkap voor de productie van houtpellets bijvoorbeeld, kan veel impact hebben op landschap en biodiversiteit ter plekke. Ook wordt getwijfeld aan de CO ₂ -neutraliteit van houtverbranding. Het is van belang om biomassa eerst hoogwaardig toe te passen, zoveel mogelijk te recyclen en uiteindelijk de reststroom of het afval te gebruiken voor energieproductie.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Gebruik van biomassa als brandstof in inmiddels aangetoond slecht voor de natuur wereldwijd en ook de CO ₂ -reductie is op zijn best minimaal. Deze tekst mag best aangescherpt worden om te verwoorden dat dit geen duurzaam energie-alternatief is.	

Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor de tekst te veranderen zodat duidelijk is dat biomassa geen duurzaam energie-alternatief is en dat Zeeland hier geen toepassing voorziet in de komende jaren.</i>
--------------------------	--

Hoofdstuk 24: Energietransitie

Punt: B_24_01	Pagina: 188	Hoofdstuk: Energietransitie - 24.2. Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De industrie drukt een groot stempel op de energievraag in Zeeland. De industriële clusters nemen zo'n 75% van het Zeeuwse energieverbruik voor hun rekening.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Zoals bovenstaand betoogd bij Hoofdstuk 23 - Duurzame Energie en zoals blijkt uit het feit dat 75% van het Zeeuwse energieverbruik ligt bij de industriële grootverbruikers is de grootse mogelijkheid voor verduurzaming van de energievraag in Zeeland bij het gebruik van de restwarmte van deze grootverbruikers. Aangezien deze producenten van restwarmte in aantal beperkt zijn en dichtbij de consumenten van lage temperatuurwarmte liggen heeft Zeeland een goede mogelijkheid om vraag en aanbod te combineren. Dit zijn grote projecten waarbij meerdere partijen betrokken zijn en er ligt daarom een taak voor de overheden om dit te coördineren, aan te sturen en wellicht ook te stimuleren met subsidies en andere ondersteuning indien nodig. Realisatie van deze restwarmteproblematiek kan echter een grote bijdrage leveren aan de CO ₂ -doelstelling van Zeeland en Nederland en zou alleen daarom al diepgaand onderzocht moeten worden. Voor ons als natuurbeschermingsvereniging is het echter ook een belangrijke mogelijkheid om te voorkomen dat Zeeland moet gaan zoeken naar andere alternatieve energiebronnen als zonneparken en windmolens op plekken die kwetsbaar zijn voor de natuur.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de visie wordt opgenomen dat de provincie met de grote producenten van restwarmte in Zeeland haalbaarheidsstudies uitvoert om gebruik van deze warmte als duurzame oplossing mogelijk te maken.</i>	

Hoofdstuk 27: Zoet water

Punt: B_27_01	Pagina: 203	Hoofdstuk: Zoet water - 27.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Het tussendoel voor 2030 is gelijk aan dat voor 2050, namelijk ‘het in balans brengen en houden van vraag en aanbod van zoet water tegen acceptabele kosten.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Bij het in balans brengen van vraag en aanbod is het van belang dat de kwaliteit van het water ook meegenomen wordt in de beschouwingen. Zoet water vervangen door water met een hoger zoutgehalte leidt tot schade en belasting voor de natuurgebieden waaraan zoet water onttrokken wordt. In de afgelopen decennia is duidelijk geworden dat landbouw en industrie daarbij de betere kwaliteit water krijgen terwijl de problemen daarvan vaak terechtkomen in de natuurgebieden.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de beschouwingen, projecten, studies, etc. de kwaliteit van het beschikbare water voor de natuur even zwaar wordt meegenomen als voor de gebruikers die wel een stem hebben. In andere woorden, de eventuele</i>	

	<i>gevolgen van projecten voor de natuur moeten als weegfactor worden meegenomen in de beoordeling en bij het plannen van projecten.</i>
--	---

Punt: B_27_02	Pagina: 203	Hoofdstuk: Zoet water - 27.1 Doelstelling 2030
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"De belangrijkste opgave is goed in te spelen op de effecten van klimaatverandering."	
Overweging NBV De Steltkluut	Door klimaatverandering is het waarschijnlijk dat we in de toekomst te maken krijgen met periodes van grote droogte waarvoor buffercapaciteit voor water noodzakelijk is. De afgelopen periode zijn die buffers met name door de landbouw vaak aangesproken door beregening van gewassen. Deze onttrekking leidt tot lage bodemwaterpeilstanden in naastgelegen natuurgebieden en daardoor tot sterke achteruitgang van de natuur aldaar. Het is regelmatig voorgekomen dat zg. natte biotopen in deze natuurgebieden gedurende lange tijd droogstonden waardoor broedvogels niet konden broeden, kwetsbare flora- en faunasoorten verdwenen zijn en de natuurgebieden in korte tijd sterk in waarde zijn gedaald en soms jarenlang nodig hebben om te herstellen – als dat al gebeurt. Beregening gebeurt in de landbouw ook vaak nog met grote sproei-installaties, waardoor onnodig veel water wordt gebruikt.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de visie wordt opgenomen dat het waterschap beleid gaat opstellen om waterpeilen in de buurt van natuurgebieden beter te beheersen waardoor de natuur niet lijdt onder het gebruik van grondwater door de landbouw of andere grootverbruikers. Ook vragen wij dat de provincie het gebruik van druppelirrigatie stimuleert en hiervoor beleid zal vormgeven dat gebruik van grote beregeningsinstallaties uiterlijk tegen 2030 zal verbieden.</i>	

Punt: B_27_03	Pagina: 204	Hoofdstuk: Zoet water - 27.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Het kan ook gaan om meer acceptatie en aanpassing van gewas en gedrag aan droge periodes, zowel individueel als voor de hele samenleving."	
Overweging NBV De Steltkluut	Zeeland is sterk in ontwikkeling en productie van nieuwe gewaszaden. De provincie zou een wereldrol als voortrekker op dit gebied moeten spelen. Het Zeeuwse bedrijfsleven pakt dit al op. Het aanpassen van gedrag in de samenleving is echter ook een noodzaak en wij zien hier een rol voor de provincie om beleid ter stimulering van goed gedrag te formuleren en te implementeren.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de plannen wordt opgenomen dat er beleid en initiatieven worden ontplooid door de overheden om gedragsverandering ten tijde van grote droogte te bewerkstelligen. Dit gaat in eerste instantie om voorlichting, maar zou kunnen uitlopen op een sanctiebeleid voor gebruikers die niet het juiste gedrag overnemen ten tijde van grote droogteperiodes.</i>	

Punt: B_27_04	Pagina: 204	Hoofdstuk: Zoet water - 27.2 Huidige situatie
Tekst in huidig ontwerp ZOV	"Een ontwikkeling die ook van invloed is op de vraag naar zoet water is de toename van contractteelt."	
Overweging NBV De Steltkluut	Dit is een zeer negatieve tendens. Contractteelt brengt schade aan de grondwaterstand aan doordat er heel veel (vooral in droge jaren) extreem veel beregend moet worden om het contract na te komen. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van bodemwater. Het is water dat van ons allemaal is dat gebruikt wordt om profijt voor de landbouwondernemer te genereren. Het is dan niet meer dan logisch dat hiervoor beleid wordt ontwikkeld waardoor financiële lasten worden opgelegd aan gebruikers van grondwater, in het bijzonder in	

	deze droge periodes waardoor zij schaarse middelen van algemeen belang moeten vergoeden tegen prijzen die passen bij de schaarste op dergelijke momenten. Zoals het nu is betaalt vaak de natuur in natuurgebieden de rekening voor deze onttrekking van grondwater door een kleine groep. Wellicht dat dit beleid ook kan resulteren in het minder aantrekkelijk worden voor agrariërs voor het afsluiten van contractteelten.
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de visie wordt opgenomen dat het waterschap onderzoekt of een beleid mogelijk is voor het progressief financieel belasten van onttrokken grondwater ten tijde van droogte.</i>

Punt: B_27_05	Pagina: 205	Hoofdstuk: Zoet water - 27.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“De landelijke voorkeursvolgorde zoetwater is daarbij van belang: (1) Landgebruik aanpassen aan zoetwaterbeschikbaarheid, (2) zuiniger zijn met water, (3) beter vasthouden van water, (4) slimmer verdelen van water en (5) accepteren van restrisiko op schade door watertekorten.”	
Overweging NBV De Steltkluit	Het onderwerp “zuiniger zijn met water” komt slechts eenmaal voor in de tekst van deze visie. In Nederland is water relatief goedkoop en er wordt daarom nauwelijks gedacht aan verminderen van waterverbruik. Toch zijn er ook in Zeeland een aantal industriële grootverbruikers van water die nog veel kunnen bereiken op het gebied van besparing in waterverbruik, hergebruik van afvalwater etc. Daarnaast zou ook de Zeeuwse bevolking hierop gewezen moeten worden en geprobeerd moeten worden om een gedragsverandering en bewustwording op dit gebied te bewerkstelligen.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor dat in de visie wordt opgenomen dat voor de industriële grootverbruikers van water een stimulans wordt gegeven om waterbesparingsprojecten te definiëren en uit te voeren. Tevens zou de provincie een programma moeten opstellen om ook de kleinverbruiker bewust te maken van zijn (overbodig) waterverbruik. Daarnaast denken we dat er veel mogelijkheden liggen om regenwater op te vangen van grote daken en dit te gebruiken als zogenaamd grijs water. Ook deze plannen kunnen in de actieplannen voor 2030 worden opgenomen. Wij pleiten voor concrete en meetbare doelstellingen op alle drie de gebieden.</i>	

Punt: B_27_06	Pagina: 206	Hoofdstuk: Zoet water - 27.3 Acties om doelen te realiseren
Tekst in huidig ontwerp ZOV	“Terreinbeheerders voeren beheer van natuurgebieden met het oog op het bereiken van een zo robuust mogelijke zoetwatersituatie	
Overweging NBV De Steltkluit	Een watersituatie die optimaal is gezien de eisen van het natuurgebied. Dat zal soms conflicteren met de eisen van de landbouwgrond dichtbij zoals hierboven al aangegeven.	
Voorstel ter verbetering	<i>Wij stellen voor om op te nemen in de visie om voor 2023 tot een adequate oplossing te komen door een goede knelpuntenanalyse en zorgvuldige afweging van alternatieven bijvoorbeeld door het uitvoeren van passende maatregelen, extra inrichting, grondruil, beheer, etc</i>	

Conform uw procedures ontvangen wij gaarne uw bevestiging van ontvangst van deze zienswijzen en te zijner tijd een antwoord op onze voorstellen ter verbetering. Wij danken u voor de verleende inspraakmogelijkheden en groeten,

Namens NBV De Steltkluut,

Drs. M.F. Blommaert (voorzitter)
(E-mail: voorzitter@steltkluut.nl)